

HEGYI HARSONA

A "MENEDEK" Egyesület szolgáltató és információs lapja

I.évf. 5-6. szám júl-aug.

T I S Z T E L T O L V A S Ó I N K !

Nem a megszokott külsővel és tartalommal jelentkezik összevont nyári számunk. Ennek oka az, hogy június hónaptól megszűntek, illetve megváltoztak a lapkészítés körülményei: megszűnt a számunkra igen előnyös szedés-tördelés és másolási lehetőség. Reméljük, hogy szeptembertől már ismét a megszokott régi formában és tartalomban tudunk színrelépni.

Sajnos a nyári uborkaszezon sem hozott a hegylakók életébe örömteli változásokat. Pályázati anyagainkat sorra utasította el az OTS, az Országos Játék Alap, a Környezetvédelmi Minisztérium, s leveleinkre néha még országgyűlési képviselők sem válaszoltak. /A III. kerületi önkormányzatot már meg sem említem!/ Mintha elátkozott hegy lenne ez a csodálatos hely, mintha minden erőfeszítésünk eredendően kudarcra lenne ítélve. Mindezek ellenére tovább tárgyalunk, így az ősz folyamán várható, hogy meglátogat bennünket a budapesti regionális Tv, az Ablak stábja és remélhetőleg Ilkei Csaba érdekvédelmi műsora is. Legnagyobb szívfájdalmunk azonban a tavaszra beígért útjavítások elmaradása. Mivel a hegyre felvezető útszakasz hovatovább járhatatlan, ezért egyesületünk vezetősége úgy határozott, hogy a bevételünket képező 80.287,-ft-ot az út karbantartására fordítjuk. Ezért a pénzért -sok-sok társadalmi munkával-, legalább a kátyúsítás egy részét el tudjuk végezni. Ha tovább várunk, tavasszal már nem tudjuk megközelíteni hegyünket, legfeljebb négykézláb. Mindezek mellett készülünk az őszi szüreti napokra is. Szeretnénk legalább olyan vidáman elbúcsuzni a nyári hónapoktól, mint ahogyan azt a majálison tettük.

Végezetül figyelmükbe ajánlom összevont nyári számunkat, melynek cikkeit igyekeztünk úgy összeválogatni, hogy hasznos és tartalmas olvasmány legyen minden kiskert tulajdonosnak e szép nyárvégi estéken. Megértésüket és türelmüket köszöni a

MENEDEK Egyesület vezetősége.

Kertek, udvarok, erkélyek

■ Aki szépre vágyik, ültessen virágot – kiskertbe, bérházak hátsó udvarába, körfolyosókra, erkélyre! Nincs jobb idegnyugtató, mint gyönyörködni a zöld vagy a tarkán nyíló növényekben. Egy kis szakértelemmel és sok szeretetteljes gondozással egész szezonban örömet szerzünk nemcsak magunknak, de a közelünkben élőknek is.

Ha nem tudunk új virágokat venni, kérjünk hajtásokat vagy szaporítsunk tavalyi muskátlinkról. Tavasszal – így tartja a néphit – még a földbe dugott bot is kihajt...

Ha az erkély (körfolyosó vagy hátsóudvar) nem sok napot kap vagy kimondottan sötét, páfrányokat, borostyánt, vagy egyéb nem fényigényes növényt ültessünk. (Ha a piacon az árusokat megkérdezzük, többnyire szívesen elmondják, melyik virág hova alkalmas.)

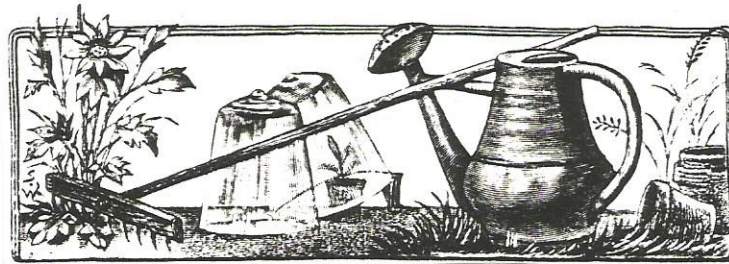
Ha reggel-délelőtt kap napot a beültetendő hely, szinte minden virág jól érzi magát. Muskátli, begónia, margaréta, nefelejes, meg minden kúszó-tekeredő (a hajnalkától a díszbabig).

A déli, délnyugati erkélyre csak olyan növény való, ami jól tűri a napot – a muskátli, a

harangvirág, liliomok, porcsinka s a margaréták színes fajtái. A kúszó trombitavirág is való déli erkélyre, nagy dézsában.

A forró nyári napokon reggel alaposan öntözzük meg a virágokat, délben tilos, de ha nagy a szárazság, este ismét locsoljunk. A legtöbb virág levelét károsítja, ha vizet kap – öntözzük a tövénél, s ne túl hideg vízzel. (A csapvíz álljon fél napig locsolás előtt!)

Csereberéljenek virágmagot, hajtásokat – ne vonják meg maguktól az életnek ezt az örömét, hogy szép növényeket nevelnek!

Néhány tanács a virágültetéshez

Nem nagy dolog szép virágos környezetet varázsolni, és nem is olyan drága!

A májusi fagyok előtt nem érdemes kockáztatni a kiültetést. Csak az erkély tájolásának megfelelő virágokat vegyünk. Az egészséges virág levele harsszó zöld, de hervadt, virágját, hajtásait kókadtan lógató példányt sose vigyünk haza, féláron se! Fontos a szakszerű ültetés! A tavalyi cserepet vagy balkonládát alaposan mossuk ki. Aljára kavicsréteget szórjunk, arra pedig (a virágnak megfelelő minőségű) termőföldet. A gyökér se túl mélyre, se a felszínhez nagyon közel ne kerüljön. Reggel vagy

este ültessünk, ha déli az erkélyünk, kiskertünk. Az egyforma vízigényű növényeket ültessük együtt. Naponta öntözzük, de sosem délben! Nagy melegben reggel is, este is kell a vízutánpótlás. Tíznaponként, kéthetenként tápszózzunk.

FONTOS: minden elnyílt virágot vágjunk le, akkor újakat hoz. Az elsárgult leveleket is távolítsuk el rendszeresen.

Az utcán, a házak elé, a ház melletti parkban ültetett, a nagy melegben szenvedő fákat, virágokat öntözzük meg néha, érezzük őket egy kicsit sajátunknak – értünk is vannak.

FENYŐFÉLÉK

Szinte minden fenyőféle földlabdáját egy anyagból készült hálóval kell körülfogni. Ez a háló (pl. jutából) véd meg minden földlabdát a kiszáradástól. Sok fenyőféle rosszul tűri a szelet. Az erdeifenyő fajták kivételt képeznek. Adjunk bőséges helyet a fenyőféléknek, hogy jól fejlődhessenek. A legtöbb fajta nagyon szép, mint egyedül álló fa.

ÜLTETÉS

Az ültetés ősszel kezdődik, nagyon korán, szeptembertől. Tavasszal májusig lehet ültetni. Az ültetés módja a fákhöz igazodik. A hálót az ültetés előtt fel kell bontani, de a gyökérzet alatt maradhat. A földlabda - az ültetés előtt - álljon egy éjszakán át egy vödör vízben. Az ültetőgödörbe tegyen sok komposztot vagy kerti tőzeget. Kora ősszel vagy késő tavasszal hosszan tartó szárazság lehet. Ilyen időszakokban sok vizet adjunk!

Kullancscsípés útján terjesztett betegségek

A nyári kirándulások, utazások idejének közeledtével egyre többen kérdezik, hogy mi lehet a kullancscsípés következménye. Ilyenkor leginkább az agyvelőgyulladás egyik formájára, az ún. kullancsencephalitisre gondolnak. Ezt a betegséget nem maga a kullancs, hanem egy vírus okozza. A kullancs a vírus terjesztésében játszik szerepet. Ha a kullancs olyan állat vérére szívja, amelyben agyvelőgyulladás-vírusok fordulnak elő, maga is fertőzőtté, vírushordozóvá válik. A vírushordozó kullancs további csípésekkel újabb és újabb állatba és emberbe juttathatja el a vírusokat. Nem minden kullancs vírushordozó. Bizonyos vidékeken, országrészekben különösen sok a kullancs és ezeknek nagy hányada fertőzőtt, másutt kisebb a vírushordozó kullancsok aránya. A kullancsok főleg árnyékos helyeken, az erdők széli részein, patak- és folyópartokon élnek. Rend szerint az aljnövényzet leveleinek fonákján lapulva várnak az áldozataikra. Ha vírusmentes kullancs csípi meg az embert, az veszélytelen, csak kellemetlen.

A vírusos agyvelőgyulladásnak ma még nincs gyógyszere, csak védőoltással lehet a betegséget megelőzni

A vírushordozó kullancs csípése is - az esetek 60-70%-ában - a betegség látható jele és tünete nélkül múlik el. A fertőzött kullancsok által megcsípetteknek csak kb. egyharmadánál lépnek föl egy-négy héten belül grippe-szerű tünetek: láz, fejfájás, végtagfájdalmak. A fertőzöttek 10%-ánál jelennek azután meg a központi idegrendszeri gyulladás jelei. A vírus a máj és a szívizom sejtjeit is megbetegítheti. Súlyos esetben bénulások léphetnek föl az arc, a tarkó, a vállöv tájékán és a karokon. A betegség 100 közül 1-2 esetben halálos kimenetelű lehet.

A vírusos agyvelőgyulladás közvetlen gyógyítására ma még nincs orvosság, lényegében csak a kialakult tüneteket lehet többé-kevésbé enyhíteni. Hatásos védelmet kizárólag az idejekorán végrehajtott védőoltással lehet biztosítani. Ha valaki az április eleje és október vége közötti időszakban kullancsencephalitis-veszélyeztetett vidékre utazik, célszerű legalább egy hónappal előtte (legjobb azon a tavaszon) beoltatnia magát. Így védetten mehet szabadságra, nyaralni.

Az oltóanyag elölt vírusokat tartalmaz, amelyek már nem tudnak szaporodni. Ha ezeket az inaktív vírusokat az oltással a szervezetbe juttatják, az immunrendszer ellenanyagokat termel. Az oltástól azonban nem lehet agyvelőgyuladást kapni, mert az oltóanyag vírusai már nem tudnak szaporodni. Ha a védőoltott személyt kullancs csípi meg és vírussal fertőzi, az immunrendszer azonnal új ellenanyagokat termel, mégpedig gyorsabban, mint ahogyan a vírusok a szervezetben szaporodni képesek. A képződő ellenanyagok meggátolják, hogy az encephalitis-vírusok a sejtekbe behatoljanak, ezáltal védik az embert.

A biztos és tartós hatás érdekében az immunrendszert három oltással serkentik az ellenanyagok képzésére: Az első kettő az ún. alapoltás, amelyek 2 héttől 3 hónapig terjedő idővel követik egy-

mást. A harmadik oltást 9-12 hónappal a második oltás után kell beadni. Az alapoltás is jó védelmet nyújt, a harmadik oltás már teljes védelmet biztosít.

A kullancsot gyorsan el kell a bőrből távolítani

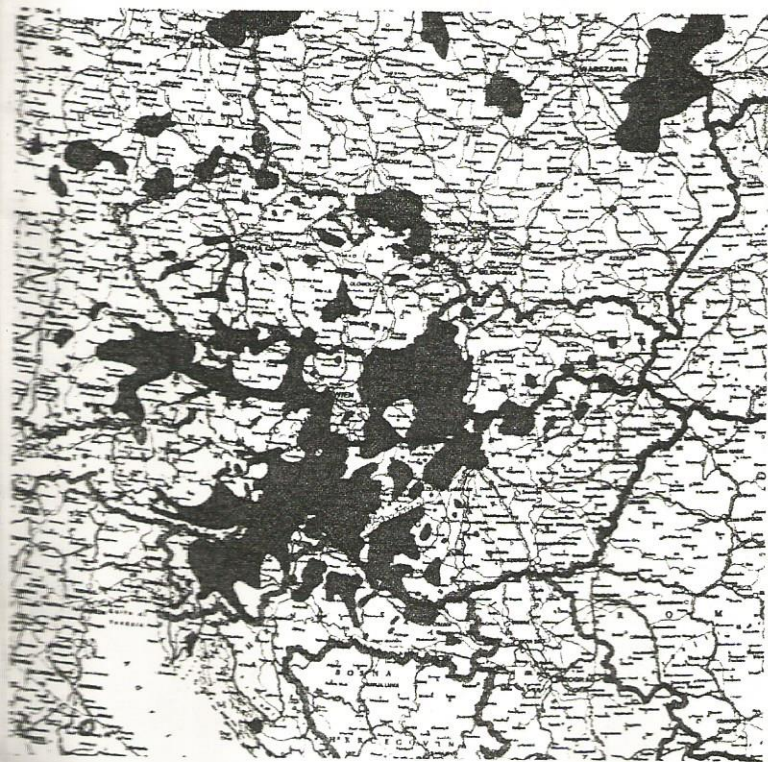
Akár kapott valaki védőoltást, akár nem, a bőrébe befűródött kullancsot minél előbb el kell távolítani. Legjobb, ha csípéssel, vagy pusztá ujjal kicsavarjuk a bőrből, hogy a vírusok bejutását a szervezetbe megakadályozzuk. Ügyelni kell arra, hogy a kullancsot eközben ne nyomjuk szét. Ha olajat, vagy ragasztószert cseppentenek a kullancsra, azzal csak a vírus átvitelét segíthetjük elő. Keressük fel ilyenkor az orvost, ő majd eldönti, hogy szükség van-e ún. passzív immunizálásra. Ennek azonban 72 órán belül meg kell történnie.

Ha a csípés helye körül hamarosan bőrvörösödés lép föl...

A kullancsok és más csípő-szűrő rovarok által terjesztett másik megbetegedés a Lyme-borreliosis, amit azonban nem vírus, hanem baktérium okoz. A fertőzést arról ismerhetjük föl, hogy grippe-szerű tünetek kíséretében a csípés/szúrás helye körül jellegzetes kör alakú bőrvörösödés alakul ki. A betegség második stádiuma a csípés után néhány héttel vagy hónappal kezdődik az idegrendszer gyulladással, ami agyhártya- és ideggyulladás, valamint általános fájdalomérzékenység alakjában nyilvánul meg. A szívizom, a szívárványhártya, valamint az üvegtest gyulladása is előfordulhat. A betegség harmadik stádiumában, néha évekkel a kullancscsípés után, főleg a bőrelváltozások uralják a képet. A bőr kékes-vöröses elszíneződést mutat, később cigarettapapírhoz hasonlóvékonyra válik és megráncosodik. A legjelentősebb késői lelet az időült ízületi gyulladás, amely az arra érzékeny betegeknel az antibiotikum-kezelés ellenére nem gyógyul és nagyon fájdalmas.

A két, kullancs által terjesztett betegség között az a különbség, hogy a kullancsencephalitis nem gyógyítható, a Lyme-borreliosis viszont - a kezdeti stádiumában elkezdve - antibiotikumokkal kezelhető. A kullancsencephalitis ellen van védőoltás, a Lyme-borreliosis ellen azonban egyelőre nincs.

Mivel a kullancson nem látszik, hogy fertőzőt-e vagy sem, a rovar magát is csak akkor vesszük már észre, miután a bőrünkbe belekapaszkodott, legcélszerűbb, ha hosszú ujjú ruházatot és zárt cipőt viselünk, valamint rovarűző szert használunk a kullancsos területeken.

Divatba jön a gondolkodó házépítő

A bioépítészetnek számos — olykor nehezen elkülöníthető — irányzata van. Ezek szellemében megszámlálhatatlan kísérlet folyt (folyik) szerte a világban a természetes környezetbe mindjobban belesimuló és olcsón üzemeltethető lakóhelyek kialakításáért. Így van, ahol tengeren lebegő házzal, máshol hatalmas, növényekkel dúsan beültetett lakó-fóliasátrakkal, míg megint máshol szinte folyton mozgó (alkalmazkodó) automatizált épületekkel kísérleteznek. Ám alább nem ezekről beszélünk. Kizárólag olyan megoldásokat idézünk fel, amelyek semmilyen kényelmetlenséget, s semmi különösebb anyagi áldozatot nem kívánnak azoktól, akik kellemesebben és olcsóbban akarnak lakni. Az alábbi megfontolások, fogások gyakran lehetnek ismerősek, főleg az idősebbeknek, hiszen szinte mindegyikük nyoma megtalálható a magyar népi építészetben is.

Mivel nálunk a háztartások összes energiafogyasztásának mintegy hatvan százaléka fűtésre megy el (további 16 százalékot pedig a forró víz előállítására fordítunk), elsőrendű kérdés, hogy milyen a lakásunk hőháztartása. Főleg akkor érdemes ezzel többet törődni, ha mások tapasztalataiból azt is tudjuk, hogy e költségek 30–70 százalékát minden kényelmetlenség nélkül megtakaríthatnánk, ha ésszel építenénk. (Vagy legalább a házak felújításakor, utólag alkalmaznánk néhány régen bevált módszert.)

Persze, mint általában, itt is az a legjobb, ha előre gondolkodunk. A telek és a tervek birtokában már évekkal az építkezés megkezdése előtt is lehet teendők majdani házunk körül. Hozzákezdhetünk a majdan meghatározó fák telepítéséhez, hiszen ezeknek évek kellene, amíg képesek lesznek feladatukat maradéktalanul ellátni.

Északról, illetve az uralkodó szél irányából örökzöld fásor védi a házat. Dél felől pedig nagy koronájú, lombhullató fákat érdemes ültetni. Ezek nyáron árnyékolják a falakat, így óvnak a belső tér felmelegedésétől, de télen nem gátolják a (leendő) napfűtést. A ház közvetlenül is árnyékolható a falakra, illetve az azokra szerelt rácsra

felfuttatott növényekkel. Itt az árnyékos oldalra szintén az örökzöldek (főleg a borostyán), a többire meg a lombhullatók (szőlő, vadszőlő, újabban kivi) valók. Ezek mintegy hő- és hangszigetelő paplannal borítják az épületet, s lefognak a port is. Bár elterjedt vélemény, de tévhit, hogy e növények kapaszkodói tönkreteszik („kiszívják”) a falat. Valójában azzal, hogy óvják az égető naptól s az áztató esőtől, éppen hogy tartósítják a vakolatot.

A ház alakja, legalábbis a lakórésze, amennyire csak ésszerűen lehetséges, közelíti a félgömböt. Így lesz viszonylag kicsi az a felület, ahol nyáron a kánikula be-, télen pedig a meleg kiszökhet. Sokat ronthatnak egy családi házban a csupán dísznek készült teraszok, nyitott lodzsák: ezek olyan szélörvényeket kelthetnek, amelyek fokozottan hűtik a belső teret.

A jobban védendő lakószobákat általában kisebb hőmérsékletigényű, úgynevezett átmeneti zónák veszik körül. A mellékhelyiségek a zárt, északi oldalra kerülnek, a déli oldalon pedig sok az üvegfelület. A vastagabb tartófalak, amelyek jól tárolják a hőt, valamint a kályha (kandalló) a ház centrumához közel helyezkednek el.

Már az épületek helyes tájolásával is mintegy ötödével növelhető a befogott napmeleg. A nagy ablakok ugyanakkor jelentős melegvesztő helyek is, ami ellen például dupla üvegezéssel védekezhetünk. E szempontból az üvegek vastagságának nincs túl nagy jelentősége, annál inkább a közöttük levő légrétegnek; az irodalom szerint, 2 centiméter az üveglapok ideális távolsága.

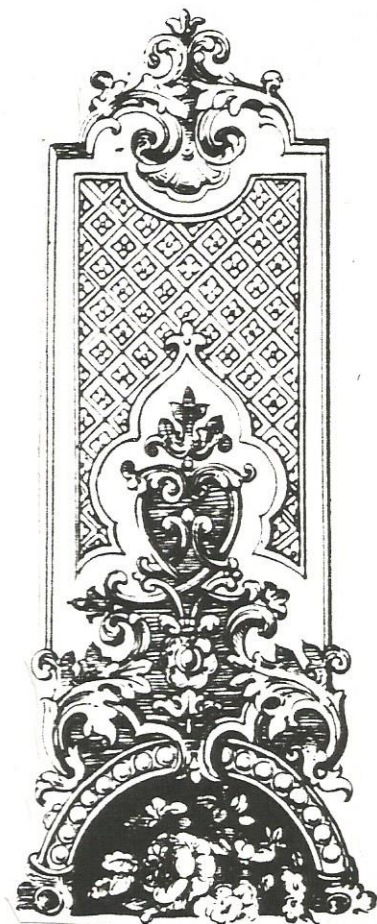
Érdemes megfigyelni, hogy a magyar parasztházak zöme a Nap pályája mentén elnyúló hosszú tornáccal egyazon égtáj felé fordul. A tornác „intelligens” napcsapdaként működik: nyáron a meredeken beeső sugaraktól védi a belső teret, ám télen beengedi a lapos sugarakat. A csapdahatást fokozza a ház kitérülő oldalának L alakú elrendezése. S kitűnő védőzónát nyerhetünk a verandák beüvegezésével, főleg, ha arról is gondoskodunk, hogy az üvegfelületek éjszakára (amikor itt szökik a meleg) lefüggönyözhe-

tők legyenek.

A tornácokhoz hasonlóan „működnek” a — szintén a népi építészetből jól ismert — feltűnően kiugró ereszek. Ezek azzal, hogy védik a falat a csapadéktól, a majdani párolgás miatti hővesztést is megelőzik.

Az utóbbi időben újra elterjedőben van az a fogás, hogy a házat (déli oldalról) egy- vagy többszintes üvegezett növényházzal építik egybe, amely szükség esetén akár el is szigetelhető a lakótértől. (Ennek például ideális helye lehet egy jól tájolt, L alakú ház belső sarkában.) A sok zöld nagyon előnyösen befolyásolja a lakás klímáját. Ráadásul pedig olyan egzotikus növényeket honosíthatunk meg, amelyekre eddig csak álmainkban vágyhattunk.

A melegház hatása tovább is fokozható, ha elé egy kisebb-nagyobb tavat építünk. Nyáron a vízfelület párolog, így javítja a klímát, a hűvös időszakban pedig betükrözi a napfényt az üvegházba, s ezzel fűti a lakást. A tónak ezenfelül is számtalan hasznát ve-

hetjük: élőhelyet teremthet a falaknak, rákoknak, vízi baromfiaknak, vagy locsolóviz-tartálékul szolgál, esetleg a házilagos szennyvíztisztításban kaphat majd szerepet.

A környezetbarát építők arra is törekednek, hogy ahol ez nem elkerülhetetlen, ott ne használjanak távolról szállított építőanyagokat, s mindenképpen kerüljék az olyan vegyi kótyvalékok alkalmazását, amelyek későbbi, a bentlakókra gyakorolt hatása legalábbis kiszámíthatatlan. (Emlékeztetes, hogy évekkal ezelőtt mekkora vihart kavartak azok a veszélyes fakezelő anyagok, amelyek száradás után is még évekig párolognak a hétvégi faházak falaiból.)

Hazánk legtöbb területén helyben bányászható az az agyag, ami értő kezekben kiváló építőanyag. A vályog — ha a falvastagság eléri a 40-60 centimétert — remek hőszigetelő, s szinte egyedülálló tulajdonsága az, hogy — a pára elnyelésével, illetve kibocsátásával — képes szabályozni a lakótér páratartalmát. Ha a talaj-, illetve a csapadékviztől megóvják, több száz évig is kitart; s az ehhez szükséges védelem a mai szigetelőanyagokkal könnyen megoldható.

Egy másik abszolút természetbarát falazóanyag a szintén házilag gyártható úgynevezett földtégla. Ezt például a Bio-eco Alapítvány alkalmazza a — Hatvan közelében fekvő — Lőrinciben épülő „lakótelepén”. Házaik további különlegessége, hogy a boltozatos tetőt termőfölddel borítják, s abba pedig fűvet vetnek.

Aki egyelőre mégis marad a hagyományos tetőknél, annak a színre is ügyelnie kell. A fényes, világos felület visszaveri a napsugarakat, így nyáron kevésbé melegszik fel a lakótér. Sőtét

tetőborítást akkor érdemes alkalmazni, ha a Nap energiáját vízmelegítésre is akarjuk használni. Az üdülőhelyek feketére festett hordózuhanyozóit mindenki ismeri. Ugyanezen az elven nyugszik a tetőre vagy az annak síkjába szerelt napkollektor. Ez egy olyan csőkígyó, amiben víz kering. A cső alsó és felső kivezetéséhez vagy maga a hőszigetelt melegvíz-tartály csatlako-

zik, vagy egy úgynevezett hőcserélő, amin keresztül a bojler vizét melegíti elő a Nap. (A csőkígyó és a tartály között a hőmérséklet-különbség tartja fenn a vízáramlást.)

Egy-egy négyzetméteres kollektorral még a mi éghajlatunkon is lehet — kilenc hónapon át — napi 50 liter meleg vizet előállítani. A csőkígyó helyett használható például feketére festett lapradiátor; legjobb, ha ezt is egy kettős üvegfedelű, feketére festett, hőszigetelt ládában helyezük el a tetőn.

A téli időszakban a kéményen át távozó füstgázok hőjéből is visszamenthetünk valamennyit, ha olyan kettős falú csövet alkalmazunk, ahol belül megy a füst, a két fal között pedig hőtűrő csőkígyóban fut az előmelegítő víz.

Másként közelítik a bioépítők az emésztő-, illetve szikkasztógödrök problémáját is. Az elhasznált vizet eleve kettéválasztják: a mosó-, mosogató- és fürdővizekkel házilag is könnyű elbánni. Ez az úgynevezett „szürke víz”, ami némi növényi segédlettel egyszerűen megtisztítható. Ezért egy kisebb nádas telepítenek, s annak gyökértérén vezetik át a vizet, majd vagy a házi tóba eresztik, ahonnan öntözésre használják, vagy pedig alagsövekkkel elszikkasztják a kertben. Általában úgy számolnak, hogy egy — nem különösebben vízpazarló — négytagú család

szürke vizét egy 8-10 négyzetméteres nádas képes megtisztítani. Folytatnak kísérleteket fűzessel is, amelyet aztán évente learatnak komposztznak vagy tüzelőnek. (Ez a tisztítási mód, például vágóhidak mellett, ipari méretekben is ismert.)

Aki ily módon elbánt a család szürke vizével, annak még mindig ott van a WC-k termése. A fekália elsősorban az illemhelyek öblítővizétől válik nagy tömegűvé, s éppen az abban való feloldódás teszi könnyen elszivárgó kertszennyező anyaggá. Ezen segít az úgynevezett biobudi, aminek leírása fellelhető számos környezetvédő folyóiratban, szakkönyvben. Természetesen beépíthető a lakásba, tiszta, szagtalan, s hívei szerint semmivel sem nyújt kisebb kényelmet, mint a hagyományos angolécé. Ha elterjedne, végleg leál-

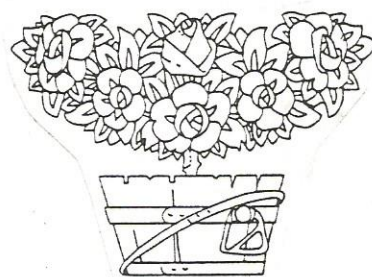
dozna a szippantós kocsiknak, hiszen a biobudi végterméke tiszta komposzt.

A ház külső-belső kialakításában alkalmazott elveket a melléképületeknél, illetve a kiegészítő berendezéseknél is jól lehet használni. Ott, ahol nincs vezetékes víz, s esetleg a kutak is nitrátosak, nehezen nélkülözhető a saját ivóvízgyűjtő ciszterna. Az ebbe — például a tetőről, némi (kavicsos-faszenes) szűrővel — gyűjtött esővíz, az erre szolgáló vegyszerek hozzáadásával, hosszú ideig tisztán és frissen tartható. (A bioirodalomban érdemes ehhez gyakorlati útmutatást keresni. Esetleges aggodalmainkat pedig egy — a már működő szűrő- és gyűjtőrendszert ellenőrző — vízminőség-vizsgálattal nyugtathatjuk meg. Arról, hogy ez utóbbit hol lehet a közelben megrendelni, bizonyára tudnak felvilágosítást adni a körzeti tisztiorvosok.)

A kerítés helyett — ha csak nem túlzottan apró a földünk — megteszi a jól

összeválogatott sövény is. Galagonya, kökény, mogyoró, bodza, tövises szeder, futórózsa és még számtalan növény jöhet szóba. Az élő fal, főleg, ha egy-egy fával is megtűzdeljük, természetesen igényli szomszédunk (ha van ilyen egyáltalán) beleegyezését is. Ha már növekedésnek indult a sövény, semmivel sem gördít kisebb akadályt az illetéktelen behatólok vagy -tekintők elé, mint egy hagyományos fa-, vas- vagy kőkerítés. Viszont sokkal olcsóbb, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy erről rendszeresen termést is takaríthatunk be. Számos olyan terjedelmesebb növényt is érdemes a „kerítésbe” ültetni, amelytől a kert belsejében talán már sajnálnánk a helyet.

S végül térjünk vissza egy pillanatra a fűtéshez, amire ezen az éghajlaton — hosszabb-rövidebb ideig — még akkor is szükség lehet, ha házunkat „energiatudatosan” alakítottuk ki. Me-

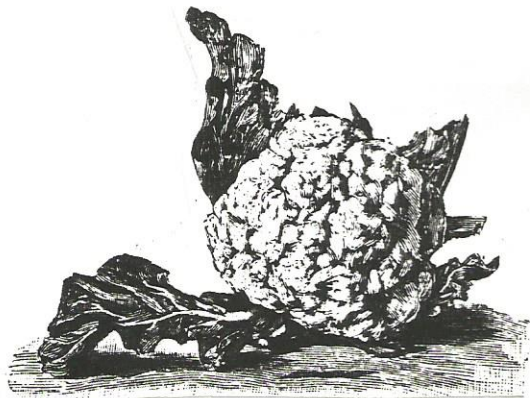

zőgazdasági területeken, különösen megfontolandó olyan „mindenevő” fűtőberendezést telepíteni, ami az erdőgazdasági, illetve szántóföldi hulladékokat is jól hasznosítja. Például van olyan számítás, amely szerint egy hektáryi kukoricaszárból annyi energia nyerhető, mint 1000-1500 kg gázolajból.

Az se mindegy, hogy mi közvetíti a termelt meleget. Újra keletje van az ősrégi padló-, fal-, illetve légfűtésnek. Ezek a központi fűtés összes előnye mellett, lényegében láthatatlanok. Sőt még azt is garantálják, hogy nem csöpög a forróvíz-cső, nem kell festeni a radiátorokat, s nem okoz gondot a rozóda, a vízkő vagy a rendszeres karbantartás... S mi lehetne szebb annál egy lakásban, hogy szinte magától működik?

Életveszélyes babonák

Régebben a legtöbb gombamérgezést a házalással és a piacokon ellenőrzés nélkül árusított gomba okozta. Jogszabályaink a gomba házalással való zugárusítását büntetendő cselekménynek nyilvánították, az üzletekben és a piacokon csak az erre hivatott szakértők által megvizsgált gomba árusítható.

A saját célra, szaktudás nélkül szedett gomba okozta mérgezés lehetősége azonban még fennáll, és súlyos veszélyt jelenthetnek a tudatlan álszakértők rossz tanácsai is. A gombamérgezés veszélyét fokozzák a mérgezőgomba felismeréséről elterjedt babonák is.

E babonák a régmúlt századokig nyúlnak vissza, amikor a gombák ismerete még igen-igen hiányos volt. Az akkori tudással meg nem magyarázható eseteket általánosították, és helytelen következtetéseket vontak le belőlük. A szájhagyomány e tévedéseket továbbadta, azok apáról fiúra szálltak és babona lett belőlük.

Bármennyire meglepő is, de egyik-másik babona egy-egy kisebb gombacsoportra vonatkoztatva részben igaz is lehet. Általánosításuk azonban már rendkívül veszélyes!

„Minden mérgező gomba ehető, ha leforrázzák” — mondja az egyik babona. Ebből csupán annyi igaz, hogy valóban akad olyan mérgező gomba, a redős papsapkgomba, amelyet némely vidéken leforrázva, jól megfőzve esetleg káros következmények nélkül lehet fogyasztani. Ennek a gombának a méreganyaga magas hőfokon — tehát főzés közben —, de állás közben is elbomlik, és jórészt ártalmatlanná válik. Ugyanakkor tudni kell azt is, hogy a redős papsapkgomba méregtartalma nemcsak vidékenként, hanem darabonként, gombánként is változó. És mivel a gyermekek különösen érzékenyek erre a méregre, az ő számukra ez a gomba különösen veszélyes lehet!

Még veszedelmesebb a leforrázással kapcsolatos hiedelem általánosítása. A többi mérgező gombában — például a gyilkos galócában és egyéb gombákban — ugyanis nem az esetleg elbomló helvellsav, hanem más méreganyag van, és az főzés vagy forrázás után is halálosan mérgező marad.

Gyerekes elképzelés az is, hogy „a csigarágott gomba biztosítéka annak, hogy nem mérgező”. A különböző mérgek más-más módon hatnak az egyes állatfajokra. A különözött táplálkozhat avval a méreggel, amely az emberre halálosan veszélyes.

Az egyik legelterjedtebb és legkárosabb babona az, hogy „a mérgező gomba főzetében az ezüstkanál megfeketedik”. Az „ezüstkanálpróba” ugyanis nem a gomba méreganyagát, hanem az étel romlottságát jelezheti. Az ezüstkanál megfeketedését nem a gombákban levő mérgező, hanem bizonyos kénvegyület (kénhidrogén) okozza. Ilyen kénvegyület keletkezhet a mérgező és a jó, ehető, de régebben készült gombás ételekben vagy más romlott enniivalóban egyaránt. Egyébként az ezüstkanál megfeketedését nem romlott ételekben is megfigyelhetjük, például a tojás elfogyasztása alkalmával.

Az említettek kivül még számos balhiedelem szedi évente áldozatait. Az életveszélyes babonákat csak minél szélesebb körű felvilágosítással lehet szerte foszlatni. Örömmel látjuk, hogy kiváló népszerű gombaismertető könyvek jelennek meg, és az általános iskolai tankönyvek is színes képekben mutatják be a fontosabb mérgező és ehető gombákat. A kirándulók által szedett gombát az egyes forgalmi gócpontokon a szakértők díjtalanul vizsgálják meg, s erre külön táblák hívják fel a figyelmet. Sokat várhatunk a gombamérgezések megszüntetése terén a Természetjárók Egyesületétől és az úttörőcsapatok ilyen irányú kiképzésétől is.

Nyáron kevesebb húst együnk!

■ A magyarok szeretik a húst, szinte képtelenek lemondani róla. Valamikor csak kivételesen került hús az átlagos életmódon élők tányérjába, s ha ma megint szaporodnak az ilyen családok, annak nemcsak a szegénység az oka. Sokan ugyanis a természetes táplálkozás hívévé váltak, s csak növényeket fogyasztanak.

Anélkül, hogy a hús- és növényevők vitájában állást foglalnánk, mindenkit arra szeretnénk biztatni, legalább nyáron használja ki, hogy elérhető áron kaphatók a zöldségek, gyümölcsök. Messze földön híres zamatu gyümölcsöink teremnek, és az északi népek mégis (holott hozzájuk szállítani kell) többet fogyasztanak belőlük, mint mi.

Nem a hús teljes mellőzését javasolják a szakemberek, de erőteljes korlátozását fontosnak tartják.

Ít a nyár, amikor a szervezet amúgy sem kívánja a nagy kalóriájú húsételeket. Erdemes meg tapasztalni néhány napi átgondolt étrend-változtatással, hogy a hőségben milyen frissek leszünk, ha főleg salátákat, nagy létartalmú gyümölcsöket eszünk. Aki nem tud lemondani a húsról, az sült burgonya helyett sok-sok párolt zöldséggel egye és kevesebbet, de jobb minőségűt és főleg kisebb zsírtartalmút. Aki nyáron le tud mondani a felvágottakról, annak jobb lesz a közérzete, mert kevesebb sóval és ételtartósító anyaggal terheli a szervezetét. Az sem mellékes, hogy a vérkoleszterinszint normalizálódhat. Sokan ugyanis nem számítják a húsfogyasztásukhoz a felvágottakat! Lehetőleg sovány húst vegyünk, s nézzük meg, kitől. Általában a kistermelők etetik egészséges takarmánnyal – és kevesebbet oltatják – az állatokat. Belsősegeket ritkán együnk, gyerekeknek olyankor se adjunk: közismert ma már, hogy például a máj tele van mérgekkel, emellett nagyon magas a koleszterin tartalma. Végül: télen-nyáron kevés tojásssárgáját fogyasszunk, mert abban is túl sok a koleszterin.

Fólia vagy üvegház?

Az szinte természetes, hogy például Hollandiában, Svédországban, Finnországban — tehát a mienkénél zordabb éghajlat alatt — a téli hónapokban is kapható uborka, paradicsom, paprika, dinnye vagy eper — és nem is elérhetetlen áron. Egyszerűen azért, mert a kertészeti kultúrákban nem bíznak mindent a természetre, ha lehet, kihasználják, ha kell, védekeznek szélsőségei ellen. Erre szolgálnak a természetberendezések, hajtatóházak, klímáépítmények.

A magyar kertészeti kultúrában már régen ismert, a klasszikussá vált hajtatósi módszer, a holland ágyas termesztési mód, a földbe süllyesztett, vastag trágyatapas, üveggel takart ágyások. Ez a maga idejében jól szolgált módszer kiveszőfélben van — fárasztóan munkaigényes, nincs elég szalmástrágya, és csak palántanevelésig volt használható, alacsony légtére miatt.

Húsz éve sincs, hogy karriert futott be a fóliás termesztés és ennek különböző változatai. Ebben a „műfajban” a világelsők közé kerültünk, a fóliás felületek arányában és a szabadalmaztatott módszereinkben is (mint például a kettős vízfűgönyös fóliasátor). Előnyeivel, hátrányaival együtt most és valószínűleg még nagyon sokáig a fóliás hajtató- és természetberendezések uralják az időjárástól részben függetlenített virág- és zöldségtermesztést. De egyre többen még nagyobb biztonságot, az időjárástól még inkább függetlenített termesztéstechnológiát igényelnek. Vagyis megnőtt az érdeklődés a kistermelés körében is az üvegháztechnológia iránt.

Az üvegház jó dolog, de legalább annyira „veszélyes” üzem is. Ezért mielőtt arra biztatnánk kedves kertbarát olvasóinkat, hogy vegyenek vagy építsenek üvegházat, néhány alapismerettel meg kell barátkozniuk.

Egy egyszerű kisüzemi üvegház bekerülési költsége négy-ötszöröse a fóliasátorénak, élettartama viszont a tízszeresét is jóval meghaladja. Tehát rövid távra a fólia, hosszú távra az üvegház építése kifizetődőbb. Ezenkívül számos előny és hátrány váltogatja egymást, ha a két megoldást élettani, technológiai szempontból összehasonlítjuk.

A műanyagfóliák fényáteresztő képessége teljesebb, mint az üvegé, mert a kék és ultraibolya sugarakból, ami az asszimilációhoz szükséges, többet engednek át, és ezért zömökebb, egészségesebb palánták nevelhetők alattuk. A berendezésbe jutó fény erőssége azonban derült időben az üvegnél jobb. A napból érkező sugarak az üvegen áthatolva jobban felmelegítik az üvegház talaját, és azt éjszakára jobban vissza is tartják, mert a kisugárzó meleget az üveg visszaveri. A páramentes fólián át a nappal gyűjtött meleg nagy része viszont elszökik. Ezt a hátrányt csökkenti ugyanakkor az a tény, hogy a fólia alatt jobban párosodik a levegő vagy könnyebb párasítani, és a párás levegő jobban tartja a meleget, mint a száraz. A fóliánál a túlpárasodás veszélye könnyen előfordul, az üvegháznál viszont a túl száraz levegő lehet a probléma. A párasodás a fólia fényáteresztő képességét csökkenti, ezért itt a szellőztetésről, az üvegháznál a párasításról kell inkább gondoskodni.

A páratelt levegő a felületesen takart apró magvak kelésének és a palántanevelésnek kedvez, tehát a fóliában ez valamivel előnyösebb. A növények növekedésére és a gombabetegségek megelőzéséhez viszont az üvegház klímája jobb valamivel. A fólia alatt nevelt növényeket a kiültetés előtt nagyobb gonddal kell edzeni.

A fóliák az időjárás és a szennyeződések hatására gyorsan veszítenek átlát-

szóságukból. Az üvegnél ez a folyamat lassúbb. Amíg a fóliánál a homályosodás, „a tejesedés” visszafordíthatatlan, az üveg átlátszósága regenerálható. Az igaz, hogy nem könnyen. Az üveg felületén egy idő után algásodás indul meg, amely szinte vonzza és odata-pasztja a szennyeződést, lakóterületeken főleg a kormot. Ez sokszor még mosószerrel se tisztítható tökéletesen. Ezért időnként az üvegeket gyenge sósavas vízzel kell lemosni. A fényáteresztés szempontjából a fóliák előnye viszont, hogy általában évente cseréljük és a kritikus időszakban ez a tulajdonsága még kedvező.

A félkör alakú fóliasátor nagy előnye, hogy a nap nagy részében jó beesési szöget nyújt a napsugárzásnak, és az általában egyméterenként elhelyezett vékony bordák alig árnyékolnak. A függőleges oldalfalu és nyeregtetős üvegháznál csak a tető hajlásszögének helyes beállításával tudjuk a nap legtöbb sugárzását biztosítani. A tapasztalat az, hogy a 30 fokos hajlásszög a legkedvezőbb. A kistermelőknél néhány nagyüzem és most már az Agroker által kínált készen vásárolható üvegház típusoknál az oldalfal már nem függőleges, hanem körülbelül 65 fokos dőlésszögű, a tető pedig 25-30 fokos, ami együtt már nagyon jól megközelíti az egész napra vetített legkedvezőbb beesési szöget. Az üvegháznál valamivel több a bordázat, mert itt 50-70 cm-enként kell az üvegnek az alátámasztás. A 70 cm-nél szélesebb bordázat nem célszerű, mert az üveg tartószilárdsága nagyobb áthidalást veszély nélkül már nem bír el.

Fényáteresztő képesség szempontjából nem közömbös az üveg minősége sem. Több üvegtípus létezik: legjobb fényáteresztő az úgynevezett verőfényüveg, majd az ablaküveg következik utána, aztán a gépüveg, a katedrál és zsinórüvegféleségek. Az utóbbiak erő-

sebbek, tartósabbak, nagyobb áthidalásra alkalmasak, de fényáteresztő-képességük kevésbé jó, és drágák. A kistermelőnek gyakorlatilag marad a 3-4 mm vastag ablaküveg. Ezek tulajdonsága nem sokban tér el az erre a célra legkiválóbb verőfényüvegtől, ami szintén drága és nem is mindig kapható. Azt ajánljuk, hogy oldalüvegnek a 3 mm-es, tetőüvegnek a 4 mm-es ablaküveget alkalmazzák.

Ha ezek ismeretében eldöntöttük és van bennünk egy kis barkácskészség, akkor fogjunk az építkezéshez. A legpraktikusabb kistermelői méret, a 270-300 cm szélesség, és 220-250 cm magasság, középtapas megoldásban. Így az útról jobbra-balra egy-egy méter ágyas taposás nélkül, könnyen művelhető. Az 1 méteres művelési szélesség azért is praktikus, mert így a vetőmag növényvédő szer vagy az öntözővíz-mennyiséget négyzetméterre vetítve könnyen kiszámolhatjuk és kiadagolhatjuk. Kétutas megoldásnál (az utakra 70-80 cm-t számítva) a praktikus szélesség 540-560 cm. Itt a középső tábla 2 m széles, mert a két útról egy-egy méter könnyen művelhető. Az előbbi méretnél az összes területről a hasznos terület aránya 70 százalék, a kétutas megoldásnál valamivel kedvezőbb, 74 százalék.

Leggyakoribb kivitelezési megoldás a vasvázás építés — vasból és hegesztett kivitelben. Pénzügyileg úgy kalkuláljunk, hogy négyzetméterenként 4-5 kg vasat és 2-2,5-szeres üvegfelületet számítsunk. Úgy tervezzük, hogy az üvegfelületnek legalább 15-20 százalékát nyitható legyen, szellőztetés céljából. A vasakat szilárdan, betonlapba vagy betonlábba helyezzük, mert a legcsekélyebb megsüllyedése is az üvegek elpattanásával jár.

A vasnál előnyösebb az alumíniumváz. Lehet is alumíniumidomokat kapni, de ennek összeállítása csak csa-

varós rögzítéssel lehetséges, ami a nem derékszögű csatlakozások miatt nem is olyan egyszerű.

Ha valaki még rendelkezik hollandági keretekkel, ebből is építhet üvegházat, csak a kereteket kell ügyesen és fixen összeilleszteni. Egy keret hosszából állítva lehet az oldalmagasság és két keretből készíthetjük a nyeregtetőt. Ilyen megoldást még nagyüzemben is láttam, és az építmény 15 év után is jól funkcionál.

Egyedi és olcsó megoldásként megemlítem, hogy e sorok írója tetőlécből alakította ki a vázat és a tetőszerkezetet. A tető élére állított tetőléc, amire közönséges alumínium függőnysínt helyeztem az üveg tartására és könnyű elhúzhatósága érdekében.

A vasvázba az üvegeket gittágyba kell helyezni, mert a két rideg anyagot nehéz törési veszély nélkül illeszteni. Az alumínium már jobban alkalmazkodik az üveghez. Ha gitteléssel fixen rögzítem az üvegeket, akkor a tetőtérben is nyitható elemeket kell beépíteni. Én a falécből és az alumíniumsínből kombinált üvegházamnál az üveg elcsúsztatásával, illetve könnyű levételei lehetőségével oldottam meg a szellőzést. Gittelést nem alkalmaztam. Az üveg a vékony, hajlékony alumíniumsínbe jól belefekszik, a levegőtől is aránylag jól zár. Az üveg rögzítését a sínhez kapható úgynevezett végelezővel oldottam meg. A végelező csavarjának meglazítása után az üveg elcsúsztatható.

A fűtés legfőbb szempontja, hogy a hőleadó szerelvények minél alacsonyabban helyezkedjenek el. Tudni kell, hogy télen a növények nagy részénél és a magvak csírázásánál a talaj hőmérséklete fontosabb, mint a levegőé. Köztudott, hogy a meleg mindig felfelé áramlik. Jól használható a kissé földbe süllyesztett szenes- vagy olajkályha, fekvő kéménnyel vagy fekvő

csövekkel. Ma már persze sokkal korszerűbb megoldások is vannak, mint például a gégecsöves, vagy újabban a fűtőpaplanos módszer, melyekben meleg vizet áramoltatunk és az a talajfelszint melegíti. Az elektromos talajfűtésről nem beszélek, mert drága és komplikált. A felső csőrendszerhez, a meleg levegő befűtéséhez képest alsó fűtéssel, illetve csővezetéssel 20-25 százalék energia takarítható meg.

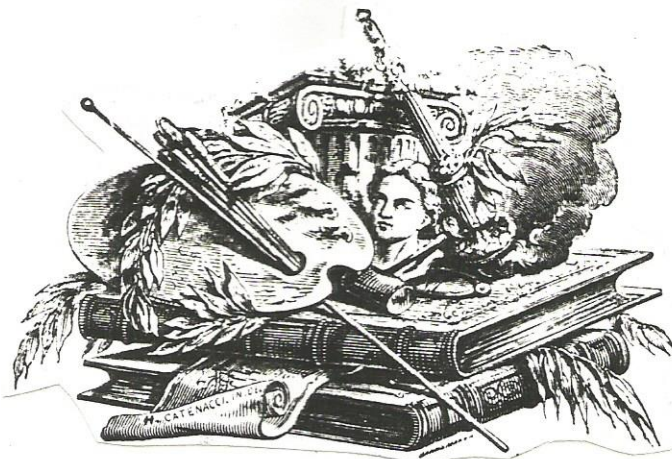
Legnagyobb problémát a hőmérséklet szabályozása okozza. Télen még mínusz 10-15 fokos hidegben is, ha a nap kisüt, percekben belül 20-25, sőt 30 fokra is felmelegedhet a belső légtér. Este pedig hirtelen lehűlés következhet be. Ezért az üvegház mellett mindig ébernek kell lenni. Bár láttam kistermelőknél is — igaz, ezek elég nagy kistermelők voltak — különböző hőszabályzási módszereket (távrolról is észlelhető jelzőrendszert), ezek ismeretése azonban messzire vezet. Egy kis hobbi üvegházban nem is lenne kifizetődő.

Azt azonban én is biztosítani kívántam magamnak, hogy téli éjszakákon nyugodtan alhassak az üvegház felől. Az alapfűtés szenes- és olajkályhával történt, de a biztonsági minimum hőmérséklet tartása érdekében beállítottam — most már mindenütt kapható és nem túl drága — hőszabályzós kis villanykályhákat. Ezek 900-1500 Wattos erősségekben és több típusban is kaphatók. Beállítottam a szabályzót a szükségletnek megfelelően 12 vagy 15 C-fokra, és ha a kályhák nem bírták ezt a hőmérsékletet tartani, az elektromos kályhák automatikusan bekapcsoltak és ráségítettek. Tudom, főleg vidéken, a villanyáram drága a fűtésre, de biztonsági szelepként feltétlenül megéri.

Még néhány jó tanács. Mindig legyen tartalékban üvegtáblánk, váratlan törés azonnali pótlására. A leghi-

degebb téli napokra az oldalablakok még egy réteg fóliával bevonhatók. A túlzott hősugárzás kivédésére vagy a félárnyékot kedvelő növények esetében nyáron az ablakok fehér fémpesztékkel bevonhatók, ami fél év után a téli hónapokra aránylag könnyen eltávolítható. Félárnyékolásra jó a nádszövet, erőteljes árnyékolásra a gyékény vagy a nádpadló. A sötétfólia csak rövid árnyékolásra felel meg.

Villanyvilágításnál, illetve fűtésnél nagyon ügyeljünk a biztonságra. Csak kettős szigetelésű vezetéket, hajlámipát, vízmentes kapcsolót, illetve konnektort használjunk.

Egy kis borillemtan

A bort mint szőlőből készített, alkoholt is tartalmazó élvezeti italt, nem megszokásból isszuk, hanem elsősorban azért, hogy szolgálja egészségünket, és örömet szerezzen a fogyasztójának. A bor igazi értékeinek megismeréséhez annak fogyasztásakor tisztában kell lennünk bizonyos szabályok és előírások betartásával. Mindenekelőtt a bor fogyasztójának tudnia kell, hogy mennyit fogyaszthat el belőle úgy, hogy az valóban egészségére, és ne ártalmára váljék. Az alkoholizmussal szemben aligha van hathatósabb ellenszer a kulturált borfogyasztásnál, amelynek alapvető jellemzője — a kivételes körülményektől eltekintve —, hogy bort csak az étkezések alkalmával fogyasztunk, és ebből a célból a felszolgált ételekhez és az alkalomhoz illő borminőséget választunk ki.

A mérséklettel fogyasztott bor emeli az ünnepi örömet és fényét, vigaszt nyújthat, pihentet és jóra ösztönözhet. A franciák vallják: az étkezés bor nélkül, nap napfény nélkül. A bor kulturális jelentőségét aláhúzva idézzük Paul Claudel, a francia író, miszerint a bor a jó ízlés mestere, a szellem felszabadítója, az ész inspirálója, s végül szimbóluma és eszköze a közösség összekovácsolásának. A vendégek között az asztal a közösség fórumává válik, ahol a körbejáró serleg megbocsátást és szimpátiát oszt a szomszédainknak. A jó bor, a nemes ünnepi ital, és ennek mértékletes fogyasztása gazdagítja, szépíti életünket, erősítheti emberi kapcsolatainkat, bensőségebbé teheti családi és közösségi ünnepeinket, baráti összejöveleinket. Feszültséggel terhes, rohanó világunkban a hétköznapiakon, a családi körben, az ebédnél és a vacsoránál elfogyasztott 1-2 pohár könnyű bor meghosszabbítja életünket, növeli élet- és munkakedvünket.

Fogyasztás és felszolgálás

A bort lassan fogyasszuk, mert azt csak kortyolni szabad, hogy élvezhessük a benne lévő ízeket. Mohón inni nem szabad, sőt a kortyok között hosszú szüneteket is kell hagynunk, hogy annak zamatanyagai az inyen maradhassanak, és a bor jóleső melege a testben szétterjedhessen. Az illatok és ízek érvényesülése céljából csak megfelelő hőmérsékletre hűtött bort fogyasszunk. A fehér asztali és pecsényeminőségű borokat 10-12 C°-on, a desszert- és fűszerezett csemegeborokat 12-14 C°-on, a pezsgőket 7-8 C°-on, a vörösborok hőmérsékletének pedig 16-18 C°-on kell lenni fogyasztásukkor. Azt is tudni kell, hogy a túlságosan lehűtött bornak kevés a kifejezett illata és aromája, a magasabb hőmérséklet pedig a bor harmóniáját zavarja.

A borok felszolgálásakor bizonyos előírásokat be kell tartanunk, mégpedig a fehérborokat a vörösek előtt, fiatal borokat az idősebb óborok előtt, a vékony asztali borokat a testes, zamatgazdag minőségű borok előtt ajánlatos fogyasztanunk. Az étkezéseknél általában bort fogyasztunk, ezért nem lényegtelen az, hogy ízbelileg az egyes ételekhez az ahhoz legjobban hozzáillő bort válasszuk ki.

Általános szabályként fogadjuk el, hogy a fehér húsokból készült ételekhez fehérbort, sötét húsok tálalásakor pedig vörösbort szolgáljunk fel a terített asztalra. Íratlan szabály, hogy könnyű ételekhez vékonyabb, száraz karakterű, kisebb alkoholtartalmú, 10-12 C°-ra lehűtött asztali borokat szolgáljunk fel a vendégeknek, az ízben gazdagabb, fűszeres és zsíros ételekhez azonban a nehéz, testes fehér- és vörösbortok illelnek, melyek a jobb emésztést hivatottak elősegíteni.

Fontos követelmény az is a borok felszolgálásakor még, hogy az elfogyasztandó italokat szép alakú, tiszta, csakis fehér, és vékony falú poharakba töltsük ki, azok ne legyenek se túl kicsik, se túl nagyok, lehetőleg kehely alakúak és hosszú szárúak legyenek. A felszolgálásra kerülő boroknak a minősége és frissessége, továbbá ízbeli értékeik a szakszerű tárolástól is függenek, éppen ezért a későbbi időpontban elfogyasztásra kerülő palackozott borokat fektetve, sötét és jól szellőztetett helyiségben 10-15 C° hőmérsékleten tároljuk.

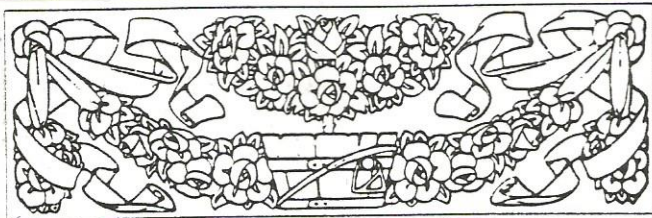
Igazi gasztronómiai élvezetet csak az ételek és italok harmóniája nyújthat. Mielőtt azonban megismerkednénk azal, hogy milyen ételhez milyen jellegű

bornak a fogyasztása mellett döntünk, feltétlenül hasznos a borban lévő alkotórészek kedvező élettani hatásáról is tudni valamit. Így például azt, hogy a borban az emberi szervezet számára rendkívül hasznos különböző mikroelemek, vitaminok — különösképpen R-vitaminok — erős baktériumölő hatással rendelkező, biológiailag aktív, úgynevezett polifenolok egész csoportja található. Nem hiába nevezte annak idején Pasteur a bort a világ legegészségesebb italának. Nevezik a bort négyarcú italnak is, ugyanis lehet élvezeti cikk, táplálék, gyógyszer és méreg.

Tarts mértéket a borivásban! — a bor fogyasztójának tudnia kell, hogy mennyit és hogyan fogyaszthat belőle úgy, hogy az valóban egészségére, és ne ártalmára váljék. A fogyasztott bor értékét nem az alkoholtartalma adja meg, hanem inkább a benne lévő egyéb alkotórészek, mégpedig a savak — borkő-alma-citrom és

borostyánkősav —, amelyek a gyomorban elősegítik a keményítő- és zsírtartalmú táplálékok emésztését, éppen ezért a nagyobb savtartalmú fehérborok különösen jótékony hatásúak a gyomorsavhiányban szenvedőknek. A borokban lévő savak a béltraktus különböző mirigyének, így a hasnyálmirigynek a tevékenységét is serkentik. A csersav, amelyből a vörösbortok jelentősen többet tartalmaznak mint a fehérek, mérsékli a betegesen felfokozott bélműködést.

ÉLŐSÖVÉNYEK

Az élő kert- vagy udvarkerítés mindig szebb, mint a kopár fal. A legtöbb erre alkalmas cserje vagy fenyő először rendszeres nyírásokkal kapja meg megfelelő formáját. Egyes fajták télen is megtartják levélzetüket és ez a sövény sűrűségének javára szolgál. Egy kis kertnél a helyszűke miatt célszerű a sövény erőteljes nyírása. A vadul növekvő sövény ugyan nagyon szép, de több helyre van szüksége.

ÜLTESSEN A KÖVETKEZŐK SZERINT:

1. Gyökereket jól be kell áztatni, 24 órán át hagyni, hogy jól teleshívják magukat vízzel vagy alaposan megöntözni; földlabdánál a jutassák csomóját meglazítani (nem eltávolítani). A műanyagkendők vagy hálók eltávolítandók.
2. Ássunk elegendő mélységű és nagyságú ültető gödört, hogy a gyökerek lazíthatók legyenek.
3. A kiemelt földet tőzeggel és/vagy komposztal. dúsítsuk, nehéz (agyagos) talajoknál homokot adjunk hozzá (ez a keverék kerüljön az ültető gödörbe).
4. Folyóméterenként számolva: kisebb növényekből átlagosan 3-5 darabot, nagyobbakból 1-3 darabot egyenletesen helyezzünk el, szórjuk a földet a gyökerekre és óvatosan tapossuk keményre, hogy a cserjék egyenesen álljanak.

ÁPOLÁS

Az élő sövény vágása "nyírást" jelent. Tavasszal a cserjék közé rakjunk egy réteg komposztot, esetleg tehéntrágyával vagy műtrágyával keverve. Ősszel használhatunk állott istállótrágyát, amit azután tavasszal beásunk. A nagyon sűrűn egymás mellett álló cserjék külön táplálást igényelnek. Egyes "élő válaszfalak" hátránya, hogy a talajtól túl sok tápanyagot és nedvességet vonnak el. Ha egy virágágyás vagy pázsit található mellettük, a növényeknél ez már észrevehető. Ajánlatos az élő sövény gyökereit (mindenekelőtt a fagyalnál) visszavágni, ami által kevésbé gyorsan nőnek. 30-40 cm távolságra az élő sövénytől vágjuk át a gyökereket 1,5 ásonyi mélyen és ássuk egy árokba. A gyökerek további szétterülését megakadályozandó lehet aszfaltlapot vagy egy műanyagcsíkot függőlegesen leásni. Ha ezzel a módszerrel akarjuk a gyökerek szétterülését megakadályozni, a növekedési időszakban legalább egyszer trágyáznunk kell, pl. márciusban. Esetleg májusban vagy júniusban ismételjük meg.

Milyen ételhez milyen bort?

Általános érvényű szabály, hogy a különféle jellegű ételekhez különféle karakterű és összetételű boroknak a fogyasztása illik. Mielőtt azonban a terített asztalhoz leültetnénk vendégeinket, illik azokat aperitif itallal megkínálni, amire egy pohár nem túl édes aszú vagy szamorodni nagyon alkalmas lehet, de megtezi ezt jó ürmösbor vagy pezsgő felszolgálása is.

A levesek közül a nehéz ételnek számító tyúk- és marhahúslevesek mellé, mielőtt a pecsenye az asztalra kerülne, 40 csepp illatos, könnyű fehérbor, lehetőleg lágy karakterű Tramini, Leányka felszolgálása mellett döntsünk, mert hiszen az étkezés elején az üres gyomor nem kívánja a savast. Előételekhez legmegfelelőbb a kis alkoholtartalmú, nem illatos, száraz jellegű, világos színű alföldi homoki Ezerjő, rántottához, tojásételekhez pedig a fehér, tüzes badacsonyi, csopaki Olaszrizling, vagy a markáns, savas karakterű somlói Furmint. De kellemes hatású a maga finom zamatával és illatával az elegáns badacsonyi Kéknyelű is.

Sült szalonnához a könnyű, fehér száraz, határozott savakkal bíró ceglédi Ezerjő illik, sonkás ételekhez, sült gombához általában vörösbort szolgáljunk fel. Kocsonyához a tüzebb jellegű, nem túl savas, gömbölyű száraz fehérbor a legmegfelelőbb, mint például a badacsonyi vagy a balatonmelléki Olaszrizling. Piritott májhoz, pecsenyehúsokhoz fehér- és vörösbort egyaránt megfelelő, igen jól illik hozzá a szekszárdi vörös, a tokaji Furmint, esetleg valamelyik somlói száraz, savas bor.

A halételekhez mást inni mint bort nem is szabad, hiszen „átkozott a hal a harmadik vízben”. Ez az ősi szólásmondás arra int, hogy a hal a gyomorban is úszni akar, de nem vízben, hanem borban. Sült vagy rántott halhoz az illatos, könnyű fajborok közül a Rizlingszilváni fogyasztása a helyén való. Az erősen fűszerezett halászlé mellé csak az ízben, zamatban gazdag borok illenek, amilyen a szekszárdi vörös, vagy a fejlettebb ászokolási bukéjú tokaji Furmint.

Borjúsültekhez a fűszeres zamatú és illatú Traminit fogyasszuk, de a badacsonyi Szürkebarát 10-12 C°-ra lehűtve ugyancsak élénk tárja illat- és ízhatásait. Bécsi szelethez illatos, elegáns, fiatalos, üde jellegű balatonfüredi Olaszrizling vagy Rizlingszilváni megy. Marhahúsokhoz valamelyik Olaszrizling illik, az angolosan készített sült húsokhoz a nehezebb, testesebb, fanyarkás egri Bikavér vagy szekszárdi vörös a legmegfelelőbb ital. Rostélyoshoz az üde, savas karakterű homoki Ezerjő való.

Sertésszelenhez a nagyobb alkoholtartalmú badacsonyi Kéknyelű, vagy a csopaki Rizling a megfelelő bor, a natúrszelenhez pedig ajánlani lehet az egri Leánykát, vagy az egerszóláti Olaszrizlinget. Fatányéroszhoz illik a villányi Hárslevélű, vagy a szép szentgyörgyhegyi Olaszrizling, mandulazamatával. Flekkenhez, rablöhúshoz nagyon jól mennek a vörös- és fehérborok, mint például a szekszárdi Kadarka vagy a móri Ezerjő. Disznótoros ételekhez, sült hurkákhoz, kolbászhoz étrendi okokból ajánlani érdemes a vörösbort fogyasztását.

Vadakhoz, desszerthez

A szárnyas ételekhez kitűnően megfelelnek az üde jellegű bársonyos vörösbortok, ezek közül a fűszeres zamatú szekszárdi Kadarka minden igényt kielégít.

A paprikás csirkéhez, ha tejfelesen van elkészítve, nagyobb alkoholtartalmú, határozott karakterű vörösbort szolgáljunk fel, amilyen a villányi Burgundi vagy a soproni Kékfrankos. Kappansülthöz fejlett zamatú és intenzív bukéjú vörösbort a legmegfelelőbb, amit az egri Bikavérben megtalálunk. Sült kacsához testes, száraz bor való, ide sorolható be a badacsonyi Olaszrizling és a Kéknyelű, vagy a tokaji Furmint bor.

A vadpecsenyékhez általában az óvörösbortok illenek. A vadhúsokból készített ételek íz- és zamatgazdagsága megkívánja, hogy kiemelkedő minőségű vörösbortokat szolgáljunk fel melléje, mégpedig olyat, amit nem képes elnyomni a pecsenye fűszeressége. Erre a célra a vörösbortok közül fogyasztásra ajánlható az egri Bikavér, a soproni Kékfrankos, a villányi Burgundi, és a lágyabb karakterű Oportó; akik viszont a vörösbortokat nem kedvelik, azok a tokaji száraz Szamorodni mellett döntsének.

JÓ SZERSZÁM

Kertész megfelelő szerszám nélkül elképzelhetetlen. Lapát nélkül nem lehet ültetni és nem hiányozhat a gereblye sem. Mit használjunk és mire kell tekintettel lenni a vásárlásnál?

NAGY SZERSZÁMOK

Az ásó a fel- vagy újraásáshoz a legfontosabb szerszám. Nélkülözhetetlen új kertekben és ott, ahol rendszeresen ültetni kell (zöldéséges és virágos kertek). Vásároljunk egy megfelelő ásót, igazodva a testmagassághoz. Tehát először "mérni" kell, különben a derék túlzottan megterhelődik. Az ásót használat után meg kell tisztítani, drótkéfével ledörzsölni és kissé beolajozni (nem előregedett gépolajjal). A jó ásónak hosszú "nyaka" van, egy darabból van kiöntve. Az anyagnak jó minőségűnek kell lennie, a nyél lehetőleg kőrisfából készüljön és jó szilárdan üljön, nehogy a farész elrohadjon. A gereblye egyenes vagy ferde fogakkal ne legyen túl széles, legyen könnyebb legyen a sorok között dolgozni. Gereblyével a vetést meg lehet nyomkodni. A gereblyénél is a fogazott részt és a nyakat egy darabból kell kovácsolni és a nyél a hosszú nyakkal tökéletesen záródjon. Kapát nehéz, agyagos talajnál használunk. Ezzel mélyebben dolgozhatunk és amellet jól haladunk. Miután a kapát folyamatosan emelgetni kell, a munka megerőltetőbb, mintha a talajt szétterítjük. A kaparó a talajfelszín megmunkálására szolgál, ami által a gyomot többnyire levágjuk. A terítést hátrafelé menet végezzük, nehogy a kivágott gyomot újra letaposzuk. Száraz,

napos időben a legkedvezőbb ez, mivel a gyom kiszárad és nem nő mindjárt újra. A karógyökerű gyomok (pitypang, bogács, stb.) újra kinőnek. A talaj lazítása fontos, hogy a száraz időjárás mellett a hajszáleres víz korlátozottan párologjon. Ez mindig van a talajban és magasra emelkedik. A terítés megakadályozza, hogy a felszín elérje és elpárologjon. A terítés oxigént juttat a felső rétegbe és csak kevésbé zavarja a talaj életét. Fontos: a kerti kapa lapját és nyakát egy darabból kell kovácsolni. A lap ne legyen túl széles.

Vasvilla, talicska és ültető szerszámok jó segítség, de nem feltétlenül szükségesek. Vannak vasvillák kerek és lapos fogakkal. Utóbbiak a talaj könnyű átdolgozásához használhatók. Egy talicska a nagyobb kertekben (250 négyzetmétertől) nélkülözhetetlen. Különösen új telepítéseknel, lapok, homok, föld és kerti hulladék (komposztáláshoz) szállítása aligha történhet más módon, mint talicskával. Vásároljunk egy kb. 80 literes, erős modellt. Ennek normál kerékmerete van (fontos a kerékcserenél). Az ültetéshez és a gyephatár kitűzéséhez ültetőszinőr és ültetőfa szükséges. Kis kéziszerszámok használata célszerű kis felületek megmunkálásához, különösen cserjék és évelők között. Kitűnő segítség: ültetőlapát kis növények és hagymák ültetéséhez. Kézigerelybe lazítja a talajt a növények között és a virágládákban. Kézikaparók alkalmasak gyomok eltávolítására, pl. magról ültetett sorok között. Hagymaültetők ideálisak pl. hagymák cserjék közé ültetéséhez. A gyökérvárosodás korlátozott és a hagymák a megfelelő mélységbe kerülnek (tulipán, jácint, narcisz).

ÁPOLÁSI ÚTMUTATÁSOK SZÉP PÁZSITHOZ

Valójában csak egy útmutatás van: szakszerűen és rendszeresen kell gondozni. Néhány ötlet talán segít egy lépéssel tovább menni.

TELEPÍTÉS ELŐTT

Abból indulunk ki, hogy vetni szeretne. Ez jó talajelőkészítéssel indul. Ha a vízelvezetéssel nincs probléma, elég a 20 cm-es mélység. A gyomok gyökereit (közönséges tarack, csalán, lóhere, lósóka, stb.) gondosan el kell távolítani. Egyszer s mindenkorra vízontlátásra! Ez az alap a későbbiekre. Majd a talajt egyenletessé tesszük és esetleg hengerezünk. Agyagos talajnál homokot és/vagy kertitőzeget keverünk be. Könnyű talajoknál komposzt és/vagy kerti tőzeg jön hozzá. Ezt követően egy jó hónapot pihenjen a föld, mert a hengerezés folytán előfordulhat, hogy később mélyedések keletkeznek. A gyeptől a legjobb a könnyű savanyú talajokon nő. Az agyag kissé túl savanyú. Átlagértékként pH 5,5 ajánlott. A fűmag legjobb kiültetési ideje áprilistól október első feléig tart. A talajhőmérséklet átlagosan 8 °C legyen. A magvak élénken csírázni kezdenek és nincs komoly

A KERTI TÓ

Tavat különböző formában létesíthetünk. Van szögletes vagy kerek medence. Jobbak azonban a fóliával kialakított tavak. Ha fóliát használ, ezzel bármilyen kívánt formát adhat a tónak. A műanyag olyan biztonságos, szilárd, hogy a tó évről évre fennmaradhat. Gondoskodjon azonban egy puha tőgyről, amelyben kemény részek nem fordulnak elő. Egy réteg homok (jó minőségű, nem fehér homok) megvédi a károsodástól. Az új tóban még nem alakul ki természetes egyensúly, ami egy ideig bosszúságot okozhat. Legyen kicsit türelmes. Egy csomó vízbolha és vízalatti növények, mint pl. rákolló, amelyek árkokban is előfordulnak, is segít.

TAVIRÓZSÁK

A tavirózsák gumószerű rizómái sok meleget és világosságot igényelnek ahhoz, hogy szép növényeket nevelhessenek. A tóban biztosan szükségük van egy négyzetméter felületre, nagyvirágú fajtáknál mindenesetre. A legjobban különleges víziültető kosárba ültethetjük a rizómát és agyagot vagy iszapot használunk fel hozzá.

Ezek tápanyagokat tartalmaznak és a legkevésbé teszik zavarossá a vizet. A rizóma vége kifelé álljon, hogy akadálytalanul növekedhessen. A fejlődéshez az alacsony vízhőmérséklet kedvezőtlen, ezért a rügyezéshez átmenetileg egy kád a legalkalmasabb. Május vége körül végérvényes helyükre süllyeszthetők a tóba. Egyidejűleg tegyünk kőnehezéket a kosárba, nehogy felemelkedjen. Gondoljunk rá: fontos a 60-80 cm-es vízmélység.

MOCSÁRNÖVÉNYEK

Ezek a növények a tó mellett az átmeneti zónához tartoznak, a víz és a szilárd talaj között. Egy ingoványos darabka ideális. Ingoványt készíteni gyerekjáték: egy darabka fóliát tegyünk egy mély gödörbe vagy barázdába, földdel és vízzel töltsük meg, és kész az ingovány.

probléma a penészedéssel és a madarakkal (eleségként a fűmagot kiszedik). Persze lehet egész éven át is ültetni. 30 négyzetméterhez mintegy 1 kg fűmagra van szükség. Ez eltérő tulajdonságú fajták állandó keveréke. A gyepréteg erősségére ez kedvezően hat, miután pl. az egyik fajta virágport ad, a másik pedig sarjakat ereszt. Különböző keverékek vannak. Egy játszótérnek való keverék meglehetősen durva és erős fajtákat tartalmaz, míg a díszpázsit finom levelű, így a nyírás után elegánsabban néz ki. Félárnyékos gyephez olyan keverék való, amely árnyékos tűró fajtákból áll. Fák és bokrok alatt a gyep kevés táplálékot, túl kevés esővizet, nagyon sok vízcseppel és kevés fényt kap. Emiatt örökös mohosodási problémánk lesz.

ÁPOLÁS: JOBB MEGELŐZNI, MINT GYÓGYÍTANI

A telepítés után szükséges a szakszerű ápolás. A gyepnek zavartalanul kell fejlődni és legyen erős versenytárs a gyomokkal szemben. Tehát ne legyen kopár terület! Egész éven át a gyepgondozás a következő munkafázisokból áll:

1. Előkészület tavasszal (március, április).
2. Rögtön utána trágyázni és mindezt 4-6 hetente (augusztusig) megismételni. Legegyszerűbb a foszforogén keverék pázsittrágya használata, amely a legfontosabb tápanyagokat megfelelő arányban tartalmazza.
3. A növekedési időszakban a gyepet 5-7 naponként nyírni és a levágott gyepet gereblyézni kell.
4. Csak akkor locsoljuk, ha valóban szükséges és legjobb esténként; jobb egy órát hetente, mint 10 percet naponta.
5. November-decemberben (pihenőidőszak) a gyepet kényeztessük. Ez történhet pl. díszkert-komposztal (50 l 15 négyzetméterre). Csak a talajba kell gereblyézni és kész. Ne fagyos időben!
6. Kerüljük el a sérüléseket télen: fagy, hó vagy esős idő esetén ne lépünk rá.

A METSZÉS MŰVÉSZETE

A metszés az ápoláshoz tartozik és tulajdonképpen természetellenes beavatkozás. Gyakran feltételezik, hogy a fák vagy a bokrok metszés nélkül nem élnek meg, ez azonban nem igaz. A természetben sincs metszés, legfeljebb időnként egy-egy ág letörik. Másfelől vannak azonban természetett fajták, melyeknél a metszés a fejlődést és/vagy a virágzást elősegíti. Erre jó példa a bokorrózsa, amely egész nyáron nyílik. Ilyen bokrot következetes metszéssel lehet megfiatalítani, mert különben már néhány év után a virágzóképeség alábbhagy és a bokor alul kopasz lesz. Nyelni nem nehéz, ha "ismerjük" a fát vagy a bokrot, azaz tudnunk kell, miről is van szó. Aki márciusban metszi az orgonát, az azévi bimbókat vágja le. Ha márciusban nem metszünk meg alaposan a lepkeorgonát (Buddleia), a bokor magas lesz, gyorsan fásodik és csak kis virágzat képződik.

A METSZÉS ESZKÖZEI

Legyenek élesek és a célnak megfelelőek. Egy erős kertiolló nem alkalmas vastag ágakhoz. Magasban történő nyeséshez a

hosszú szárú olló (és fűrész) praktikus. Legyenek a szerszámai mindig élesek és rozsdamentesek. Egy metsző- vagy fafűrész vastagabb ágakhoz való. Ez a különleges fűrész durva fogazatú, ezáltal az élő, tehát friss faág könnyebben leválik. A fakéreg berepedésének elkerülésére mindig először az alsó ágakat fűrészeljük le és csak ezután az oldalsókat és felülről. A síma vágásfelület mindig fontos a fertőzés megelőzésére. A nagyobb "sebeket" (nagyobb mint a 2 forintos érme) különleges sebkenőccsel kenjük be. A fertőzések és a behatoló víz a fát teljesen megsemmisítheti.

Általános Tanácsok

1. Kísérelje meg, hogy a fák és a bokrok természetes formája lehetőleg alig változon meg (ez nem érvényes az élő-sövényekre és a visszavágott fákra).
2. Távolítsa el az elhalt és a túl vastag ágakat.
3. Távolítsa el a kettős főágakat: ez akkor fordul elő, ha a törzsből egy erős ág magasra nő és mellette egy második "versenytrácsát" is kap. Később ezek az ágak berepedhetnek és le is törhetnek.
4. Csináljon sima vágásfelületet, kerülje a

HOGYAN KELL HELYESEN METSZENI?

A júliustól virágzó cserjéket minden tavasszal vissza kell vágni. A virágbimbók azokon az ágakon képződnek, amelyeket újonnan alakítottunk ki (ezért kell időben visszanyesni). A leveles bokrok - olyan fajták, amelyeket szép leveleikért tartunk - mindenkor metszhetők.

NEM METSZHETŐK:

A virágzó cserjék július 1. előtt nem szeretik a tavaszi metszést. Ezek éveig virágnak és a tavaszi metszéssel a virágbimbókat hordozó hajtások tönkremennek. Rögtön virágzás után a bokornak némileg formát adhat, azaz a kiálló hajtások eltávolíthatók. Díszgyümölcsöket hozó cserjék sem szeretik a metszést. Többnyire kora tavasszal virágnak és ha akkor megmetszi az ágakat, a gyümölcsképzés lehetőségét elveszi.

FIATALÍTÓ VÁGÁSOK

Ha nem is tartja sokra a nyesést, egyszer csak eljön az idő, amikor a bokor túl nagyvá válik vagy előregszik. A formára vágás tehát szükséges. A fiatalítókúra az öreg ágak visszavágásából áll, így a fiatal hajtások hosszú életűek lehetnek. A július 1. után virágzó bokroknál ez egyszerű; ha tudja, teljesen vágja vissza. A július 1. előtt virágzó bokrok rögtön a virágzás után kapják meg a fiatalító nyesést. Általában ne sajnálja a pénzt a nyesőollóra, ha szeretné, hogy bokrai rövid idő alatt újra kihajtsanak és ismét megkapják megfelelő formájukat.

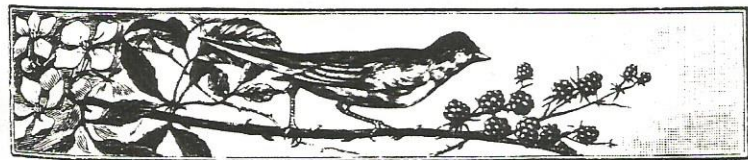
A NÖVÉNYEKNEK TÁPLÁLÉKRA VAN SZÜKSÉGÜK

A növények kétféle módon táplálkoznak. A levegőből széndioxidot vesznek fel, ami a levelek és a napsugarak segítségével cukorrá alakul át. A cukor könnyen szívódik fel és nélkülözhetetlen a keményítő és fehérje előállításához. A talajból a tápsókat a gyökerek veszik fel. A legfontosabb tápsók a következők: nitrogén (N), foszfor (P), kálium (K), továbbá kalcium (Ca) és magnézium (Mg). Ezeket a rövidítéseket és a százalékos adatokat minden növényi trágya csomagolásán megtalálja. Nyomelemek csak kis mennyiségben

szükségesek, így: réz, mangán, vas, bór és molibdén. Hogy kertje talajának ellátottsága valóban milyen, azt ténylegesen csak egy talajvizsgálat tudja meghatározni (lásd talajvizsgálatok). A kertben található tápanyagok kiegészítése trágyázással érhető el.

MILYEN TRÁGYAFÉLÉK VANNAK?

Szerves trágya. Istálló vagy tehéntrágya, mindkettő szárítva vagy akár frissen.

A szerves trágyának időre van szüksége ahhoz, hogy a tápanyagok a kiszórás után felszabaduljanak, majd a talajnedvesség által feloldódva a talajba jussanak. A komposzt áll az első helyen a talajjavítás szempontjából, tekintetben, hogy mind a talajszerkezetet, mind a vízháztartást és a talajéletet kedvezően befolyásolja. A talajéletet a korhadék is serkenti. Ezt eddig a természetben lenéztük. Egészséges vidéken a talaj korhadó anyagokkal, levelekkel, ágakkal, száraz fűvel, stb. fedett. A talajnak gazdag belső élete és buja növényzete van. Ezt saját kertünkben is elérhetjük. Ehhez szükségünk van korhadékokra, komposztra, állati hulladéokra és nyesedékre. A szervesen trágyák ismertebbek, mint "műtrágyák", kaphatók egyszerű formában, mint pl. nitrogén (N) vagy kombinálva (pl. N+P+K). A műtrágyák vízben jól oldódnak, közvetlenül felszívódnak és könnyen megmunkálhatók. A növekedés folyamán használjuk őket és a növények szükségleteinek megfelelően sokféle összetételben kaphatók. Így vannak speciális pázsittrágyák, amelyeket május és szeptember között havonta kell

kiszórni (nitrogén és keverékrágyák), rózsatrágyák és sok más fajta. A kevert trágyák (műtrágyák) közül egyesek már az összeállításukban meglehetősen savanyú hatásúak (minél magasabb a nitrogéntartalom, annál intenzívebb), ezért stabilizáljuk a savasságot évenkénti mészhozzáadással. Átlagosan elég 20 kg meszet 100 négyzetméterenként ősszel vagy télen a száraz talajba gereblyézni. Néhány a kereskedelemben kapható kevérek műtrágya: WOLDÜNGER (N+P+K=18+18+18) általános felhasználású, MICRAMID (18+18+18) elsősorban zöldségfélékre, ÖSSZETETT TRÁGYA (18+18+18) gyümölcsökre és

dísznövényekre. A használati útmutató minden csomagon látható. Ezekkel a műtrágyakeverékekkel biztos lehet abban, hogy a növények a legfontosabb anyagokból eleget kapnak. Egyszerű trágyák használatának csak akkor van értelme, ha azokat célirányosan használjuk fel, azaz a talajvizsgálatnak megfelelően. Kétféle műtrágyát szállítunk, amelyek könnyen és gyorsan felszívódnak. A phostrogénport vízben feloldjuk (3-4 grammot 9 literenként) és egyformán alkalmas szoba- és kerti növényekre valamint pázsitra. Összetétel: 10+10+27. A phos-tro-tab egy keveréktárgya tabletta formában, mely ideális cserepes növényekhez. Egy csomagban 100 tabletta van, melyek egyenként növényenként 4 heti táplálékot tartalmaznak. A tablettát egyszerűen a talajba, a gyökerekhez kell dugni, mindegy, hogy virágládáról vagy zöldség vagy virágkertről legyen szó. Összetétel: 8+11+23. Mindkét trágyafajta tartalmaz kiegészítőleg magnéziumot (Mg), vasat (Fe) és mangánt (Mn).

KOMPOSZTOT MINDEN HOBBIKERTÉSZ TUD KÉSZÍTENI

Aki kertészkedik, annak sok hulladék keletkezik. Levágott fű, levelek és hasonló. Ezek a növényi anyagok átalakíthatók komposztá, ami értékes, humuszban gazdag talajt ad. A természetben ugyanez történik az elpusztult növényekkel, amelyek a földön találhatók. A talajban a baktériumok, penészek, a férgek és nagyobb élőlények, mint pinceáskák jóvoltából az anyag felbomlik. A kertben a komposztálási folyamatot valamelyest gyorsíthatjuk. Egy komposzthalmaz semmire sem egy bűzlő hulladékhalom.

TALAJFAJTÁKRÓL

MILYEN TALAJ VAN AZ ÖN KERTJÉBEN?

Nehéz talaj: löszös, lápos vagy agyagos netán homokos a kertje? Esetleg vegyes talaj? A föld humuszban szegény vagy gazdag, mészszegény vagy meszes. Mindezt ugyanis fontos tudni. Ez a fejezet tájékoztatja Önt a legfontosabb talajokról.

AZ AGYAGTÓLA VEGYESTALAJIG

Az agyagos talaj egy tömör, "zsíros" talaj, gazdag ásványokban, és szegény szerves anyagokban (=humusz). Ha az agyagréteg vastag, probléma lehet a vízáteresztéssel. Előnye viszont, hogy a talaj nem olyan gyorsan szárad ki. Néha az agyagos talaj nehéz és nehezen is hagyja magát megmunkálni, némelykor esetleg meszet halmoz fel és ekkor a megmunkálás is sokkal könnyebb.

A lösztalaj főként dombos területeken és hegyes tájakon fordul elő. Ez rossz vízáteresztő, viszonylag könnyű talajfajta, kevés mésztartalommal.

Homokos talaj. A homokos talaj összetevői durvább szeműek, mint az agyagé, így a vizet rosszul tárolja. Gyorsan kiszárad és szegény szerves anyagokban. Másrészt tavasszal a homokos talaj gyorsan "felmelegszik", ezért ideális ültetésre és vetésre. A legtöbb homokos talaj mészszegény, csak főnyenes tengerpartokon fordulnak elő mészből gazdag talajok.

A láptalaj savanyú és humuszban gazdag; ez a talaj föld és növényi maradványok keveréke.

A keveréktalaj a leggyakrabban előforduló talajfajta kertjeinkben. Ahogy a neve is jelzi, az eredeti talajok és más földfajták keveréke.

TALAJMETSZET, HUMUSZ ÉS SAVASSÁG

A teljességhez tartozik néhány rövid talajtechnikai fogalom. Minden kertész újra és újra szembetalálja magát kertjének lehetőségeivel és fogyatékosságaival (=sajátosságaival). Miután a föld kertje eredményeinek alapja, nem lehet ezzel eleget foglalkozni. Nos a talajmetszet inkább a különböző részekből képződő átlagföldet jelenti. A termő- vagy felsőrétegek van a legnagyobb jelentősége a kertész számára. A humusz szerves anyagokból (=növényi és állati maradványok) tevődik össze, amelyek mikroorganizmusok ("talajélet") révén átalakulnak. A humusznak erős abszorpciós tulajdonsága van, miáltal a humuszban gazdag talajok a tápanyagot és a nedvességet lekötik és csak lassan engedik át. A humusz tehát döntő egy jól működő talajéletben és következőképpen jó a növények fejlődéséhez. A talajvizsgálatoknál a humusztartalmat is megállapítják. Ez döntő a trágyázás szempontjából. A talaj savasságának

mértékét a pH-érték jelzi és a skálán 1 és 10 között helyezkedik el. Egy semleges talajnál az érték kb. pH 7. Az alacsonyabb értékek savas talajra utalnak, míg a magasabbak lúgosra. A láptalaj legtöbbször a savanyú tartományban van (pH 5,4-6,3), az agyagos lösz (pH 6,0-6,8) és agyagos talaj (pH 6,4-7,1) az enyhén savastól a semlegesig terjed. Mész hozzáadásával a bázisként viselkedő trágyafélékkel a pH-érték csökkenthető. Egyes igényes növényeknél, amelyek meghatározott követelményeket támasztanak, mindez jelentőséggel bírhat. Így pl. a káposztafélék a semleges, a hangafajták a savanyú talajokat kedvelik.

A TALAJVIZSGÁLATOK SEGÍTENEK

Mindenki, aki kerttel foglalkozni kezd, előzetesen végeztesen talajvizsgálatot. Így lehetséges a helyes növénykiválasztás és az ennek megfelelő trágyázás. A talajvizsgálat meghatározza a savasság mértékét, a humusztartalmat, a legfontosabb tápanyagokat és nyomelemeket. Egy ilyen vizsgálat akkor teljes, ha a megfelelő pázsitra, dísznövényre és zöldségfélékre vonatkozóan a megfelelő trágyázási javaslattal kiegészül.

A TALAJJAVÍTÁS

"A talaj alkalmassá tétele" jobb kifejezés volna, mert főleg arról van szó, hogyan juttathassuk érvényre a növényekkel szembeni kívánságainkat. A savasság csökkenthető:

1. különféle mészfajtákkal,
2. Thomasz-salakkal,
3. enyhe természetes foszfáttal.

A savasság növelhető:

1. kénsavas amóniákkal,
2. kénporral,
3. tőzeggel.

A szőlővessző pl. az alacsony, a fekete áfonya viszont a magas savfokot kedveli. Ha a talaj semleges, úgy ezt "talajjavítással" könnyen elérhetjük. A humusztartalom emelése szinte minden talajnál fontos. Ehhez nagyban hozzájárul a kertikomposzt. Inkább természetes komposztot használjon, mint "komposztot csináljon". A felső talajréteg összetétele fontos a jó fejlődéshez. A talaj könnyen eressze át a vizet, de egyidejűleg jól tárolja is azt. Nem szabad zárt kérget képeznie, ami az oxigén odajutását és ezzel a "talajélet" működését gátolja. Nehéz talajoknál (agyagos, iszapos) a szerkezet javítását tél előtt felásással kell elvégezni, hogy a nagy göröngyök a fagy segítségével porhanyóssá váljanak. Keverjünk homokot és tőzeget vagy komposztot a nehéz talajba (legjobb tavasszal) és fel fog lazulni. A talaj parlagonhagyását kerüljük el. Zöldtrágyázás (pl. pillangósok nitrogént hagynak a talajban) és burgonyavetés kitűnő segítség a talajszerkezet javítására. A zöldtrágyát fagy előtt be kell ásni. Könnyű talajoknál is ajánlatos a sok komposzt és annak a felső talajréteggel való keverése, esetleg kombinálva természetes trágyázással, úgymint tehéntrágyával (állott vagy aprított), gombatrágyával, stb.

TALAJMEGMUNKÁLÁS

A talaj megmunkálásával sokat lehet - bár nem feltétlenül kell - javítani. A gyakori felásás például zavarja a talajéletet, mindenekelőtt, ha egy ásonyomnál mélyebbre ásunk. Egy kert megalapozásánál az egyszeri talajmegmunkálás azonban fontos. Új telepítésnél a talaj gyakran elhasznált. Ilyenkor, ha nem ásunk elég mélyre, biztosan tölcsák keletkeznek. Gyomnál is ajánlott a mélyreásás (tarack, lósóska és mások). Hogy a túl mélyen fekvő gyomgyökerek újránövését megakadályozzuk, az első ásást célszerű a második és harmadik után megismételni. Sok bosszúságtól kímélhetjük így meg magunkat. Kézzel vagy géppel újraásni, gyomlálni még mindig a legjobb. Ha az áteresztőképességet növelni akarjuk, ne használjuk a beásást. Így ugyanis nem zavarjuk a talajéletet, elkerüljük a tápanyagvesztést és a felsőréteg humuszvesztését.

Sohase ásunk fagyos időben vagy ha nedves a talaj. Ez rontja a szerkezetét. Saját kertünkben az újraásás a legtöbbször előforduló, mégis a legkevésbé kedvelt tevékenység, mert fárasztó. Csak újratelepítéseknél

szükséges és később, ha a virág- és zöldségágyásokat ültetésre ill. vetésre kell előkészíteni. Máskülönbent hagyjuk a növényeket zavartalanul és amennyire csak lehet ássunk keveset. A gyökerek különben megsérülnek. A gyomok gyökereit sohase ássuk felszínesen, ha a problémákat el akarjuk kerülni. Vagy mélyen ki kell ásni, vagy gondosan kigyomlálni és eltávolítani. Ez épp elég munka, ugyanakkor elkerülhetetlen.

Növényvédelmi naptár

Az agrotechnikai, illetve a mechanikai védekezési módszerekkel számottevően gyéríthetjük a kártevők és a kórokozók számát, az érzékenyebb növények, fajták termesztéséhez azonban szükség van a rendszeres kémiai beavatkozásra, a növényvédő szerek védekezésére is. Akkor járunk el helyesen, akkor kíméljük a környezetet, ha a vegyszeres védekezés mindig csak kiegészítője a megelőző védekezési eljárásoknak. Zöldségfélék termesztésekor a szakszerű vetésciklus, az ellenálló fajták alkalmazásával fokozottan elkerülhető a kórokozók és kártevők felszaporodása, járványos támadás. Így nem, vagy alig kell ellenük vegyszerrel védekeznünk. Nagymértékben fokozható a növények ellenálló képessége, ha különösen nagy gondot szentelünk a szakszerű trágyázásra. A harmonikus táplált növény egyenletesen, erőteljesen fejlődik, kevésbé tudnak benne kárt tenni a különféle kórokozók.

Ne csak vegyszerrel

Saját érdekünkben és környezetünk védelmében bánjunk óvatosan a vegyszerekkel. Mindig gondoljunk arra, hogy ezek olyanok, mint az orvosságok és mint ilyenek, csak a recept (használati utasítás) alapján hasznosak, e szerint használva gyógyítanak, mértéktelenül alkalmazva viszont veszedelmes mérgek lehetnek.

A gyümölcsfélék és a szőlő növényvédelme során sok károsító ellen döntő jelentősége van a mechanikai védelemnek. A metszések, a ritkításkor célszerű eltávolítani a fertőzött ágrészeket, vesszőket, a téli hernyófészkek

ket, a tojáscomókat. Hatékony és egyszerű védekezési eljárás a fertőzött levelek őszi elásása, a rendszeres kéregkaparás és -tisztítás, a fertőzött gyümölcsök, fürtök, bogyók eltávolítása.

A szakszerű metszés és ritkítás azért is fontos, mert a szellős, laza, napsütéses korona kevésbé kedvez a kórokozók és a kártevők szaporodásának, terjedésének, egyúttal sokkal jobban permetezhető lesz a fa, a bokor, a szőlőtőke.

Vegyük mindig figyelembe és szigorúan tartsuk be a növényvédő szerek használati utasításának javaslatait, ajánlásait!

Nagyobb kert művelésekor célszerű beszerezni a minden évben megjelenő *Növényvédő szerek, terméskövelő anyagok* című könyvet, melyet a Földművelésügyi Minisztérium agrárkörnyezetgazdálkodási és növényvédelmi főosztálya állít össze. A takarékos, a szakszerű és a gazdaságos munkát segíti, ha rendszeresen megvesszük a Kerti Kalendárium havi szaklapot, mert így időben értesülünk arról, hogy adott időszakban mely kártevők és kórokozók támadására kell számítanunk.

Tavaszi lemosó permetezés

A kora tavaszi lemosó permetezés segítségével időben elpusztíthatjuk az áttelelt kártevők és kórokozók jelentős részét. Így akár 3-4 permetezést is megtakaríthatunk, sokkal könnyebb és hatékonyabb lesz a növényvédelem.

A lemosó permetezést a mechanikai munkák elvégzése után kezdjük el. Bő lével, áztatásszerűen permetezzünk

ügy, hogy a permetlé a fák törzsein, a vázágakon, a gallyakon megfolyjon, és a legkisebb kéregpedésekbe is behatoljon.

Akkor a leghatásosabb a tavaszi lemosó permetezés, ha azt a rügpattanáshoz a lehető legközelebbi időpontban végezzük, ugyanis ekkorra a rovarkártévők többsége már a vegyszerekre érzékeny és pusztítható.

Alkalmazható készítmények:

Novenda. Előző évi erős fertőzések esetén 2 százalékos töménységben (2 dl szer 10 liter vízhez).

Báriumpoliszulfid. 5 százalékos töménységben (50 dkg szer 10 liter vízhez).

Agrol—Agrol P. 4-5 százalékos töménységben (4-5 dl szer 10 liter vízhez).

Nevikén. 3-5 százalékos töménységben (3-5 dl szer 10 liter vízhez).

Gyümölcsfaolaj E. 5 százalékos töménységben (5 dl szer 10 liter vízhez). A gyümölcsfaolajjal való permetezés csak erős pajzstetűfertőzéskor indokolt, és csupán 3 évente végezhető el.

Az **őszibaracknál** a sztigmás levélbetegség, a tafrinás levélfodrosodás, az ágelhalalos megbetegedések elleni kezelésre, a **kajszibaracknál** pedig a levéllyukacsosodás és egyéb levélbetegségek, valamint a monília fertőzésének leküzdésére a réztartalmú gombaölő szerek a legalkalmasabbak a lemosó permetezésre.

A **meggyénél**, a **cseresznyénél**, a **szilvánál** és a **ringlónál** a különböző levélbetegségek és a monília fertőzésének megakadályozására Novendát vagy báriumpoliszulfidot használjunk a már említett töménységben.

Alkalmazható készítmények:

Cuprosan Super D. 0,3-0,5 százalékos töménységben (30-50 g szer 10 liter vízhez).

Bordói por. 1 százalékos töménységben (100 g szer 10 liter vízhez).

Rézoziklorid 450 FW. 0,3-0,4 százalékos töménységben (30-40 ml szer 10 liter vízhez).

Rézoziklorid 50 WP. 0,3-0,4 százalékos töménységben (30-40 g szer 10 liter vízhez).

A réztartalmú szereket később nem használhatjuk, mert az őszibarack és a kajszibarack levelét, termését erősen megperzseli.

Az alma növényvédelme

A főbb kórokozók a varasodás és a lisztharmat. A főbb kártevők pedig az almamoly, a levélaknázó molyok, a sodrómolyok, a takácsatkák, a levéltetvek és a pajzstetű.

A rügpattanás után — ha indokolt — a lisztharmat ellen alacsony hőmérsékleten is hatásos a Karathane, kisebb fertőzés esetén azonban a kéntartalmú készítményeket (Szulfur, Thiovit) használjuk.

Zöldbimbós, illetve ügynevezett egérfül állapotig használhatunk a varasodás ellen réztartalmú készítményeket (bordói por, rézoxiklorid), utána célszerű áttérni a hosszabb ideig védelmet nyújtó, felszívódó hatású készítmények (a Saprol, a Rubigan, a Topas vagy a Systhane) használatára. A rovarkártévők ellen igen jó hatású a környezetkímélő Zolone, a levéltetvek ellen a Pirimor. Az atkákat a Nissorun, a Danitol, a Neoron, az Apollo vagy a Mitac készítményekkel szoríthatjuk vissza.

Virágzás előtt közvetlenül a Zolone javasolható a rovarkártétel ellen. A levélaknázó molyok ellen a Dimilin, a Nomolt, a Decis vagy a Zolone szerek valamelyikével védekezhetünk. A virágzás után közvetlenül a lisztharmat ellen a felszívódó szerekkel célszerű permetezni.

A tapasztalatok szerint a nyári időszakban a főbb gombabetegségek ellen az időjárástól függően kb. 10 naponként kell védekezni. A felszívódó szerekről térjünk át a felületen védő ügynevezett kontakt (felületen ható) szerek használatára. A varasodás ellen jól bevált a rézoxiklorid, a Dithane, az Efuzin, a Delan, a Polyram Combi. A lisztharmat ellen a Karathane és a kéntartalmú szereket válasszuk.

Az almamoly, az almailonca, a sodrómolyok és a levélaknázó molyok rajzását a megyei növény-egészségügyi és talajvédelmi állomások, valamint a Falutévő előre jelzik. A lombrágó hernyók, a gyümölcsmolyok lárvái ellen a Nomolt, a Damilin, a rágó szájszervű rovarkártévők ellen a Zolone, a Karate, a Fendona, a Sumi-Alfa vagy a Sherpa alkalmas. A levélaknázó molyok lepkéit a Chinetrin, a Decis irtja, tojásrakáskor a Dimilint célszerű ki-

juttatni.

Az alma szedése előtt már ne permetezzünk, ha valamilyen oknál fogva mégis kellene, akkor csak rövid várakozási idejű készítményt használjunk.

A körte védelme

Főbb kórokozói a varasodás, a monília. Főbb kártevői az almamoly, a körtemoly, a levélbolhák, a körtedarázs. A lombfakadás után közvetlenül még a levélbolhák ellen permetezhetünk Agrollal, később az igen hatásos Nomolt vagy Dimilin márkajelű szert használjuk. Zöldbimbós állapotig a varasodás ellen alkalmasak a réztartalmú gombaölő szerek (bordói por, rézoxiklorid, Cuprosan Super D). Molyok ellen Zolone 35 EC-t, Fendonát vagy az almanál javasolt szerek valamelyikét használjuk.

Fehérbimbós állapotban, virágzás előtt varasodás ellen Rubigant vagy Trifmine-t, körtedarázs ellen Zolone-t

vagy Decist használjunk. A virágzás alatt — ha feltétlenül szükséges — varasodás ellen Rubigannal, Dithane-nal vagy Polyram Combival védekezhetünk. Sziromhullás után is e szerek valamelyikét válasszuk.

A nyári időszakban a varasodás ellen 10 naponként kell védekezni, hasonlóan a körtelevélbolha ellen is. Utóbbi a Dimilin, a Nomolt irtja igen hatásosan, de jól bevált a Mitac, a Chinetrin és a Decis is. A Dimilin sokkal hatásosabb, ha 0,3 százalékos Agrollal kombináljuk.

Az őszibarack védelme

Főbb kórokozói a levélfodrosodás (tafrina), a lisztharmat, a levéllyukacsosodás, a monília és az ágelhalás. Főbb kártevői a barackmoly, a keleti gyümölcsmoly.

A tafrina elleni leghatékonyabb védelmet az adja, ha a csücsrügy kizöldellésekor Score (szkór) nevű szerrel permetezzük. Bimbós állapotban használhatjuk a Bravót, a Championt, az Orthocidot és a Zinebet is. Lisztharmat ellen Thiovitot vagy Kumulust válasszunk.

Barackmoly és levéltetvek ellen rügpattanáskor Zolone-t permetezzünk ki, később jó hatású a Karate vagy a Bi-58. A virágzáshoz közeli időpontig még permetezhető a Zolone és a Decis rovarölő szer. Kifejezetten környezetkímélő levéltetűirtó a Piri-mor.

A sziromhullás után a kórokozók ellen legalább háromszor, illetve ahol a lisztharmat jelentkezik, az ellen rendszeresen — amíg a gyümölcsök el nem érik a 2,5 cm-es nagyságot — tíznaponként szükséges permetezni.

Május közepétől főleg a rajzó keleti gyümölcsmoly, majd a barackmoly el-

len kell védekezni. Az atkák ellen igen hatékony a Neoron, a takácsatkák ellen a Torque. A monília ellen a Ronilant, a Systhane-t vagy a Topsin-M-et használjuk. A szüret előtt még jól elháríthatjuk a molyok kártételét a rövid élelmezés-egészségügyi várakozási idejű Chinetrinnel vagy Decisszel.

A kajszinövényvédelme

Főbb kórokozói a gnomóniás és sztigmás levélfoltosság, a monília, a gutaütés. Főbb kártevői pedig a barackmoly, a keleti gyümölcsmoly, a kéregmoly.

A levéltetveségeket nagymértékben visszazoríthatjuk, ha ősszel a lehullott, fertőzött leveleket vagy elégetjük, vagy mélyen elássuk. Az ágelhalás, a gutaütés megelőzhető a tavaszi és az őszi réztartalmú szerrel való lemosó permetezéssel.

A rügpattanás és a fehérbimbós állapot között elsősorban a barackmoly, a sodrómolyok ellen védekezünk a Zolone, a Chinetrin, a Sumi-Alfa és a Decis nevű szerek valamelyikével. A monília ellen különösen hatásos a Ronilan, a Rovral, a Sapro, a Rubigan. Főleg ne mulasszuk el a permetezést a virágzaskor, ha hűvös, csapadékos az idő.

A sziromhullás után a Dithane, az Orthocid, a Topsin-M permetezésével védekezhetünk a levélfoltosság és a monília ellen. Ezt követően a barackmoly és a sodrómolyok, május elejétől kezdve pedig a keleti gyümölcsmoly és a kéregmoly kártételét kell megelőzni a Zolone, a Decis vagy a Chinetrin használatával. A kéregmoly fertőzése észlelésekor a Bi-58 márkajelű felszívódó rovarölő szerrel permetezzük le a törzset és a vázágakat.

A cseresznye, a meggy és a szilva védelme

A virágzaskor — főleg ha hűvös, esős az idő — nélkülözhetetlen a monília elleni védelem Ronilannal, Rovrallal vagy Saproval. A sziromhullás után a szilvát károsító gyümölcsdarazsak ellen Bi-58-at vagy Anthiot használjunk. A május közepétől megjelenő szilvamoly pedig a Zolone, a Sumithion, a Sherpa vagy a Dimilin nevű szerek valamelyikével irtható.

A levéltetveket mindhárom gyümölcsfajnál gondosan irtsuk. A meggy, a cseresznye levélfoltossága ellen a Dithane, a Fundazol, a Topsin-M és az Orthocid alkalmas. Május közepétől célszerű a cseresznyelég ellen permetezni Anthio, Decis,

Chinetrin, Zolone vagy Bi-58 márkajelű készítmények egyikével.

A szamóca, a málna és a ribiszke védelme

A szamócásban tavasszal szükség esetén a szamócavincellerek és a cserebogarak lárvái ellen Basudinnal vagy Diazinonnal kezeljük a talajt. A levélfoltosságok ellen hatásos a Zineb, a Dithane vagy az Orthocid. A levéltetvek ellen Zolone-t, Bi-58-at használjunk. A szamócaatka fertőzésekor a Mitac hatásos. Virágzaskor a szürkerothadás ellen a Rovral, a Ronilan, a Sumilex, a Topsin-M vált be.

A málna rügpattanásakor igen jó hatású a réztartalmú szerrel való lemosó permetezés. Zöldbimbós állapottól a vesszőbetegségek ellen Orthocidot vagy Miltox Specialt használjunk. Ekkor célszerű a málnavesszőszúnyog ellen is permetezni például Bi-58-cal. A szürkerothadás ellen szükség esetén a már említett készítmények valamelyikét alkalmazzuk.

Nagymértékben csökkenti a vesszőfoltosságok terjedését, a kártevők elszaporodását, ha a letermelt vesszőket a szüret után minél előbb tőből kivágjuk és elégetjük.

A ribiszke esetében a rügpattanás után elsősorban a lisztharmat elleni védelemre kell figyelni. Kitérő felszívódó készítmény a Rubigan, a Sapro, kontakt hatású pedig a Karathane. A levélfoltosság ellen a Sapro, illetve a Zineb vagy a Dithane ad védelmet. A ribiszkelepke ellen jó hatású a Bi-58, s ez irtja a köszméte-levéldarazsakat, a köszmétearasolókat is. A többi — a ribiszkére ajánlott — készítmény szintén felhasználható a köszméte növényvédelmében is a lisztharmat, illetve a levélfoltosság ellen.

A szőlő növényvédelme

Ahol az előző évben a peronoszpóra nagyobb mértékben pusztított, feltétlenül érdemes körültekintően elvégezni a metszés utáni, a rügyfakadás előtti lemosó permetezést bordói lével vagy rézoxikloriddal. Ezek egyúttal bevonják a metszések okozott sebeket is, védik a kórokozóktól. Az atkák ellen kitűnő szer a környezetkímélő Agrol.

Május első felében, a szőlő fakadása-kor a rügyek, rügypikkelyek alatt telelő szőlőlevélatka áttelelt egyedei előjönnek és megkezdik károsításukat. A fiatal leveleken, hajtásokon szivogatnak, a kis levelek kanalasodnak, torzulnak, súlyos esetben a hajtások leszáradnak, elpusztulnak. Hatásos szer az atkák ellen a Neoron és a Mitac.

Május első felének végén, a hajtásnövekedés kezdetén, ajánlatos sort keríteni egy szőlőlisztharmat elleni permetezésre kontakt hatású kéntartalmú szerrel, hogy gátoljuk a betegség kifejlődését (Szulfur, Thiovit S).

Május közepén, második felében, az erős hajtásnövekedés idején, amikor a hajtások 20-25 cm hosszúak, célszerű elkezdni a szőlőperonoszpóra elleni védekezést (Dithane, Ridomil, Mikal vagy Sandofan), majd ezt követően fogjunk hozzá a szőlőlisztharmat elleni második permetezéshez is (Karathane, Szulfur, Thiovit).

Júniusban ismét időszerű lehet a szőlőlevélatka, a szőlőgubacsatka, a takácsatkák (Nissorun + Danitol) elleni védekezés, és időben permetezzünk a szőlőmolyok, a szőlőilonca lárvái ellen is (Zolone, Bancol, Fendona, Chinmix vagy Decis).

A gombabetegségek közül továbbra is célszerű figyelni a lisztharmat és a peronoszpóra elleni védekezésre.

A szőlő virágzásának-kötődésének időszakában a peronoszpóra (Ridomil, Mikal vagy Sandofan) és a lisztharmat elleni (Topas, Saprol, Tilt, Sumi-8, Rubigan, Systhane) felszívódó (szisztémikus) készítményeket részesítsük előnyben, mert hosszú ideig védelmet nyújtanak. A szőlőmolyok nyári hernyónemzedéke sem lebecsülendő, mert a fürtöket támadják. A növényvédelmi előrejelzés alapján a lepkék rajzáscúcsakor permetezzünk, majd ha nagyobb mértékben jelentkeztek, akkor a kezelést 7-10 nap múlva ismételjük meg.

Júliusban meleg, száraz időben (főként ha nem Nissorun és Danitol kombinációval védekeztünk) újra elszaporodhatnak a takácsatkák. Ellenük ekkor a Neoront érdemes használni, amely sokáig (3-6 hétig) védelmet nyújt, s lehet, hogy nem is kell többször permeteznünk.

Július elején a fürtzáródás időszakában különösen fontos a peronoszpóra és a lisztharmat ellen fellépni. Ekkor szintén a felszívódó hatású készítmények a leghatásosabbak.

Nem szabad megfeledezni a szürkerothadás elleni védelemről (Sumilex, Rovral vagy Ronilan). A hónap második felében, a fürtzáródás után, ha szükséges, majd a lisztharmat ellen ismét felszívódó hatású szerrel, a peronoszpóra ellen pedig a felületen ható és olcsóbb készítményekkel, például rézoxikloriddal, Dithane-nal vagy Orthociddal védekezzünk.

Augusztusban az éréfélben lévő, zsendülő bogyók és a fürtök védelmére kell nagyon figyelni. A szőlőmolyok lárváinak kártétele ismét veszélyezteti a fürtöket. A hernyók sűrű szövetképzést készítenek, ebben bújnak meg. Erről a már fertőzött fürtök könnyen felismerhetők. A tarka szőlőmolyok harmadik nemzedékének hernyói már a zsendülő, érőben lévő bo-

gyókat rágják. Ügyeljünk, mert a megérő, sérült bogyókat könnyen megtámadhatja a szürkerothadás és az egész fürt tönkremehet.

Ha a gombabetegségeknek kedvező az időjárás, nem tehetünk mást, mint hogy folytatjuk a peronoszpóra és a lisztharmat elleni kezeléseket. Tartós, esős időjárás esetén tanácsos permeteznünk a szürkerothadás ellen is, főként az érzékenyebb fajtákat.

Vigyázzunk, az *Orthocid* és az *Ortho-Phaltan* gátolja a must erjedését, ezért a szüret előtti időszakban legajánlatosabb a Sumilexet, a Rovralt vagy a Ronilant használni, figyelembe véve az élelmezés-egészségügyi várakozási időt.

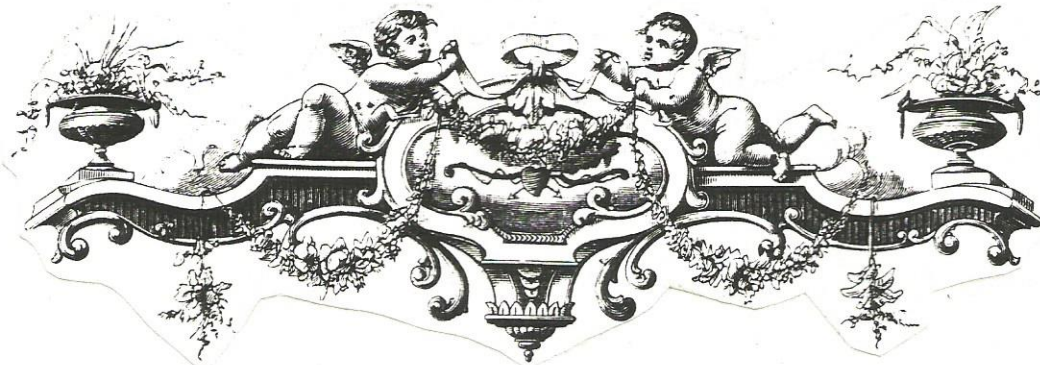
Szeptember már a szüreti, illetve a közvetlenül a szüret előtti időszak.

A késői permetezéseknél különösen ügyeljünk — főként a piacra kerülő csemegezőlők esetében — az élelmezés-egészségügyi várakozási idők pontos betartására, a permetezési napló naprakész vezetésére.

A lombhullást követően, erős augusztus végi, szeptemberi peronoszpórafertőzés után, érdemes bordói lével lemosással permetezni a tőkét, mert visszaszoríthatjuk a veszélyes kórokozó tavaszi fellépését.

A gombabetegségek kisebb mértékű jelentkezésekor elegendő, ha az olcsóbb, hagyományos készítményeket használjuk. Veszély esetén viszont megéri a felszívódó, 1-3 hétig védelmet nyújtó peronoszpóra elleni (Ridomil, Sandofan, Mikal, Curzate), illetve a lisztharmatot jól pusztító (Tilt, Rubigan, Saprol, Systhane) készítményeket használni.

Az a helyes, ha évente váltogatjuk a szereket és azonos hatóanyag-tartalmúakat egymás után nem használunk.

Rólunk írták:

Fővárosi telek ötszázezer forintért Adóparadicsom a budai hegyekben

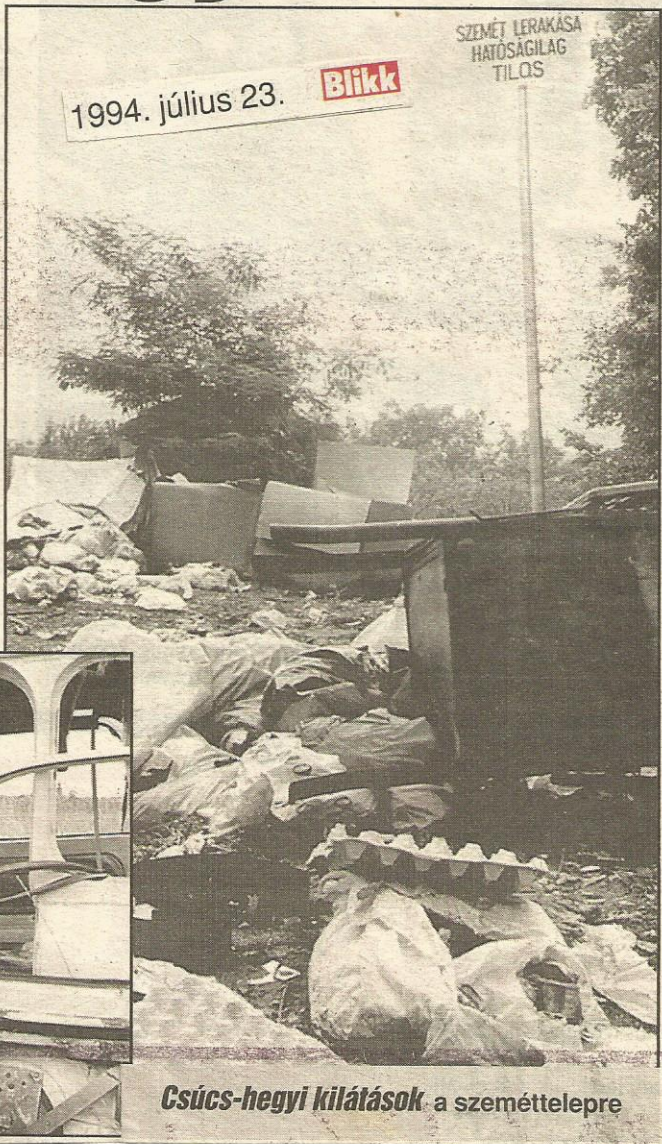
BUDAPEST – Van egy negyed a fővárosban, ahol nem kell helyi adót fizetni. Az még furcsább, hogy az itteniek leghőbb vágya az adófizetés. És a telekárak hihetetlenül alacsonyak

Mezőgazdasági és külterületi minőségben húzódik meg a III. kerületi Csúcs-hegyen 1300 telek – ezért az adómentesség. A kis, 250 négyszögöles parcellák közül sok eladó, 2-4 ezret kérnek értük négyszögölenként. Mert azért ez sem fenéig paradicsom. A tulajdonosok rimánkodtak, hadd fizethessenek már a kerületnek, hátha akkor kapnának is valamit. Nem a leg-

csúcsabb érzés itt élni: vezetékes víz nincs, az ásott és fűrt kutak némelyike arzénos. Telefonnak ott a mobil vagy a CB, az utakra csak a vagányabbja merészkedik. A szemetet havi egy-két alkalommal viszik, az erdőt elborítja a gyanús hulladék. A lakók rosszarcú alakokról süttognak, akik „bérbe veszik” az őrizetlenül hagyott házakat.

Bátran ajánljuk hát a hegyet Robinsonoknak, hiszen vízvezetékét legalább 2000-ig nem emleget a fejlesztési terv, a telefont csak ígéretik, és gyalogolni is csak alig két kilométert kell a Bécsi úttól.

Kémeri Attila

Csúcs-hegyi kilátások a szemételepre

Keres, ha talál...
WH német-magyar kft megvételre keres dupla széles telkeket, reális áron. Jelentkezni a szerkesztőségben.

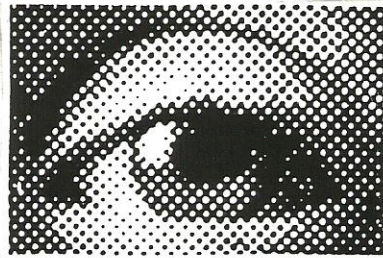
Hazajönne...
Németországban élő üzletember keres kisméretű telket közházzal, 2 millió forint értékig a Csúcshegyen. Cím a szerkesztőségben.

Ha félti hétfévi házát: segít a STIM ALARM rádiótávírányítású riasztó. Az összes nyílászáró védelme mellett ütésérzékelés, zárvezérlés, memória, sziréna 120 dB, hang- és fényjelzés. Már 8.700,-Ft-ért is! Riasztóforgalmazás és beszerelés.

Auto-Vizuál Kft.
1142 Bp., Dorozsmai u. 166.
Tel.: 251-07-30

"KÉK KERESZT"

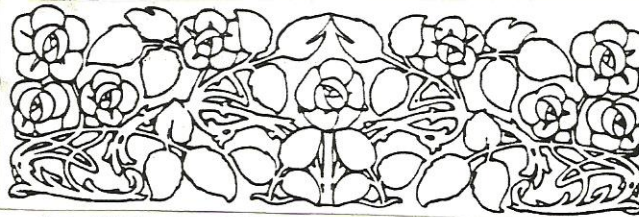
Állatklinika
Óvja meg kislátal egészségét!
Dr. Péterhegyi Csongor állatorvos
Rendelő: 1031 Bp., Anyos u. 4-8.
Ügyelet: 188-28-03
A MENEDÉK Egyesület tagjainak 10% kedvezőnyt!

Apróhirdetések

Eladó: 1.db.Tölgyfa bejárati ajtó
1.db.Kétszárnyas ablak tokkal
Több panelházi ablak szárny üveggel
Cím: Mang Józsefné, Vadóc u. 21197.

Eladó 1 db.260x155 cm-es acélkeretes betörésbiztos,kétszárnyú,3 részes ajtó, kisipari gyártmány.
Elektromos komposztapritó gépet meg-
egyezőssel elcserélem 50 l. vagy annál nagyobb űrtartalmú szőlőprésre.
Cím: Kreitl Béla,Vadóc u. 21330.

Szerkeszti: MOLNÁR TAMÁS

Grafika: BOKROS PÉTER

Kiadja: a "MENEDÉK" Egyesület

Terjeszti: az Egyesület elnökségének tagjai

Megjelenik: havonta 500 példányban

Ára: 20,-Ft

Előfizetés: fél évre 120,-Ft

egy évre 240,-Ft

Szerkesztőség: 1037 Bp. Mécsvirág u. 32.

Fogadóóra: péntek 17.00-19.00

Motorolla 5200-as D-
Netz rádiótelefon olcsón
eladó
Érdeklődni a szerkesztő-
ségben.

**Nem tudja honnan
beszerezni a téli
tüzelőt?**

Gond a fuvar?
Iván István csúcshegyi
vállalkozó (Menedékház
u. 71/c.) kedvezményes
szállítást vállal:
- tüzelő (fa, szén)
- építőanyag (cement,
sóder, stb.)
Őn csak megrendeli:
13-41-534
Csak hétfőn!
8-14.00 (Erzsike)
S máris hához kapja!

**Lakásfelszerelések
kedvezményell!**

Nézzon a tükörbe!
Bucci László a MIRROR
Lakásművészeti Stúdió
ügyvezető igazgatója 5%
árengedményt ad a
Rákóczi út 75. sz. alatti
boltjában egyesületünk
tagjainak.
Tel.: 133-3758
Fax.: 185-1171

Bulla Gyuri és Hollik Miki
szeretettel várja Önt és
kedves családját az újá
varázsolt
ÓBUDA ÉTTEREMben.
Rendezvények, esküvők,
családi összejövetelek,
reprezentatív üzleti
ebédek, vacsorák.
Nyitva: 11-24 óráig.
Cím: 1033 Bp., Meggyfa
u. 27.
Tel.: 168-98-63

Kézről-kézre, szájról-szájra...

Ha tetszik újságunk, de nem tetszik a terjesztés módja, akkor váljon előfizetőnké! Havonta rendszeresen hához jön a legfrissebb Hegyi Harsona!

Terjesztik még a MENEDÉK Egyesület tagjai:

Menedékház u.: Visnyei Mátyás
Őzsuta u.: Bokros Péter
Vadászles u.: Besse György
Mécsvirág u.: Molnár Tamás
Vadóc u.: Faragó Jánosné
Aranypatak u.: Bertus Lászlóné
Solymárvölgyi út: Benedek János
Virágosnyereg u.: Fresli Attila

A lap előfizethető az Egyesület irodájában: 1037 Bp., Mécsvirág u. 32.

**Építkezők, fuszlók
figyelem!**
Fresli Attila építési
vállalkozó 10% kedvezményben részesíti a MENEDÉK Egyesület tagjait, amennyiben hegyünkön épít-szépít. Építési, tervezési problémákkal forduljanak hozzám bizalommal!
Cím: Virágosnyereg u. 4.

A névjegykártyától az óriásplakátig!
Az ARTÚR BT Grafikai Stúdió vállalja magánszemélyek és vállalkozók arculattervezését, reklám- és propagandaanyagainak elkészítését. Egyesületi tagoknak 10% kedvezményt adunk!
Cím: Őzsuta u. 39.
Tel.: 06-/60/-336-873